

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902. Andra Kammaren. N:o 45.

Onsdagen den 7 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet, och leddes dervid kammarens förhandlingar af herr vice talmannen.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkareintyg:

Att herr landshöfding *C. A. Fagerlund* är af sitt helsotillstånd förhindrad att regelbundet bevista Riksdagens sammanträden, intygas härmed.

Stockholm den 7 maj 1902.

E. O. Lidin,
legit. läkare.

§ 2.

Herr vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; och föredrogs till en början *punkten 5:o)* angående ålderstillägg för de ordinarie professorerna med flere i Upsala och Lund. *Ang. ålderstillägg för de ordinarie professorerna med flere i Upsala och Lund.*

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen besluta, att ej mindre de ordinarie professorerna vid universiteten i Upsala och Lund, med undantag af den Skytteanske professorn i Upsala, förste teologie professorn derstädes samt professorerna inom teologiska fakulteten i Lund, än äfven universitetens bibliotekarier och räntmästare skulle ega att efter fem års väl vitsordad tjänstgöring åtnjuta ett ålderstillägg å lönen af 500 kronor och efter ytterligare fem års

Andra Kammarrens Prot. 1902. N:o 45.

Ang.
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.
(Forts.)

sådan tjenstgöring ett andra ålderstillägg likaledes af 500 kronor, med rätt för nuvarande professorer, bibliotekarier och räntmästare att i fråga om åtnjutande af ålderstillägg tillgodoräkna sig den tjenstgöringstid såsom ordinarie professor, bibliotekarie eller räntmästare, hvilken infallit före dessa bestämmelsers trädande i tillämpning; att för dem, hvilka sålunda egde att komma i åtnjutande af ålderstillägg, äfvensom för den, som efter förenämnda bestämmelsers trädande i kraft blefve innehafvare af första teologie professuren i Upsala eller af professur inom teologiska fakulteten i Lund, 2,000 kronor utaf aflöningen skulle utgöra tjenstgöringspenningar och återstoden skulle anses såsom lön; att tjensteman, som inginge på de nya bestämmelserna, skulle, då han uppnått 65 lefnadsår, vara förpligtad att med oakortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten afgå, Kongl. Maj:t dock obetaget att låta med afskedet anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvades kunna i tjensten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kunde finnas villig att i densamma kvarstå; att sådan tjensteman, som nyss sagts, skulle vara skyldig underkasta sig de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunde varda stadgade; samt att omförmälda ålderstillägg skulle utgå af det under riksstatusens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte besluta i enlighet med Kongl. Maj:ts förevarande framställning, dock att såsom vilkor för inträde i rätten till ålderstillägg stadgades, att de vederbörande professor, bibliotekarie eller räntmästare tillkommande förmåner, i Upsala af åkerlott, humlegårdersättning och ved samt i Lund af ängslott eller vederlag derför, skulle indragas och värdena af dessa förmåner i stället årligen ingå till vederbörande universitet för att i dess räkenskaper särskildt redovisas samt användas såsom bidrag till bestridande af utgifterna för ålderstilläggen.

Vid punkten var fogad reservation af herrar *Pehrson* i Törneryd, *S. G. von Friesen*, *Persson* i Stallerhult, *Larsson* i Mörtlösa, *Persson* i Tällberg, *Sjö*, *Odqvist* och *Olsson* i Fläsbro, hvilka föreslagit, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lemnades på begäran ordet till:

Herr von Friesen, som yttrade: Herr talman! Äfven i denna punkt skall jag be att få yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition.

Den löneregleringsfråga, som här föreligger, är, i synnerhet med de dimensioner, som statsutskottet gifvit den, i och för sig af mycket ringa betydelse, hvilket synes af de obetydliga belopp, som i sjelfva verket skulle komma att utgå, om detta statsutskottets förslag vunne Riksdagens bifall. Det är således icke ur besparingssynpunkt, som jag motsätter mig utskottets förslag. Det är fastmer derför, att det

synes mig oegentligt och föga lämpligt att för närvarande, då frågan om en omorganisation af universitetsförvaltningen står på dagordningen, ingripa på detta sätt med en löneroglering.

Såsom bekant, har en universitetskomité nyligen afgifvit ett utlåtande, deri föreslås upphäfvande af skilnaden mellan ordinarie och extra ordinarie professorer i så motto, att de ordinarie professorerna skulle befrias från skyldigheten att vara medlemmar af det akademiska konsistoriet, befrias på sådant sätt nemligen, att det icke skulle åligga dem, lika litet som de extra ordinarie, att i annat fall, än om de blifva dertill särskildt valde, tienstgöra i denna egenskap. Då således fråga är om att befria de ordinarie professorerna från ett åliggande, som hittills anförts såsom mycket betungande för dem, synes det mig oegentligt att, medan ännu denna fråga är under behandling af vederbörande myndigheter, fatta ett sådant beslut som det, hvartill här Riksdagen uppmanas. Det synes mig, att frågan om de extra ordinarie professorernas ställning är alltför vigtig för att skjutas åt sidan så, som här sannolikt blir följden, om Riksdagen bifaller utskottets förslag.

Dessa extra ordinarie professorer äro i sjelfva verket lika mycket ordinarie som de ordinarie professorerna. Det är endast namnet, i hvilket de skilja sig från dem i detta hänseende. Med afseende på kompetensfordringar, med afseende på vetenskaplig bildning, med afseende på vetenskapligt anseende finnes ingen skilnad mellan ordinarie och extra ordinarie professorer. Det kan till och med hända, att en extra ordinarie professor står framför en ordinarie professor i dessa egenskaper, liksom det ju också kan hända, att en ordinarie professor står framför en extra ordinarie — det vill jag visst icke förneka. Det finnes med ett ord ingen gradskilnad mellan dem i detta afseende. Man måste antaga, att såväl den ene som den andre är en fullt kompetent vetenskapsman. Då synes det också oegentligt, att den skilnad skall få fortfa, som nu är för handen, nemligen att den ene skall få vara medlem af det akademiska konsistoriet och den andre icke hafva något att säga i universitetsförvaltningen.

Det förefaller mig synnerligen angeläget, att denna åtskilnad dem emellan utplånas. Jag har för min del tänkt mig, att detta skulle kunna ske på sådant sätt, att det finnes ungefär samma antal äldre professorlöner och yngre professorlöner, som det nu finnes ordinarie och extra ordinarie professorer samt att de yngre professorerna i mån af ledighet skulle komma i åtnjutande af en sådan äldre professorlön. Det skulle då icke bero på en ren tillfällighet, om extra ordinarie professorer skulle komma att befordras till ordinarie professorer, såsom nu är förhållandet, utan de skulle alla hafva ungefär lika chancer i den vägen. Nu deremot kan det lätt inträffa, att det finnes en ordinarie och en extra ordinarie professor i samma ämne, de äro lika goda vetenskapsmän båda, de äro ungefär lika gamla, men den extra ordinarie professorn är alldeles utesluten från

*Ang.
ålderstillägg
för de ordina-
rie professore-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.*

(Forts.)

Ang.
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.

(Forts.)

möjligheten att blifva ordinarie professor, därför att det icke finnes någon plats i hans ämne ledig. Deremot kan en mycket ung extra ordinarie professor blifva ordinarie, därför att af någon slump en plats i hans ämne blifvit ledig. Detta synes mig vara en mycket stor oegentlighet, och det saknas ingalunda exempel på, att dylika oegentligheter förekommit.

Det förefaller mig, som om det skulle vara mycket angeläget, att snart en reform i detta hänseende komme till stånd. Jag ser emellertid i antagandet af det nu föreliggande förslaget ett hinder för en sådan reforms genomförande. Jag förstår mycket väl, att det låter för kammarens flertal synnerligen egendomligt detta tal. Ty, säger man, reform är en sak, och lönerreglering en annan. Det är mycket riktigt. Men hittills har det i alla parlamentariska församlingar erkänts vara ett af de allra kraftigaste medel att få reformer till stånd just detta, att Riksdagen har haft budgeten i sin hand och dymedelst kunnat utöfva ett tryck på regeringen för att få fram reformer.

Detta synes numera vara en mycket omodern uppfattning. Men jag kan icke hjälpa, att jag fortfarande håller på densamma. Och jag har ännu icke sett något bevis på att ett motsatt förfarande ledt till ett godt resultat. Och till dess jag får se, att man gör reformer i sådana saker utan påtryckning af bekymmer för budgeten, till dess bibehåller jag min ståndpunkt för mig.

Det är ur denna synpunkt, som jag anser, att det icke vore rätt af kammaren att godkänna utskottets förslag.

Detta förslag är, såsom jag nämnt, ur lönerregleringssynpunkt af mycket ringa betydelse. Om jag tager i betraktande de naturaförmåner, som de ordinarie professorerna nu åtnjuta, och om jag vidare tager i betraktande det dyrtidstillägg, de fått åtminstone i år och som de nog, tänker jag, få behålla äfven nästa år, så blir den lönerreglering, som här ifrågasättes, af så ringa betydelse, att den icke bör på något sätt inverka.

Här föreligger icke heller ett sådant skäl, som att dessa inkomster skulle vara af någon odiös natur. Ty att inkomst erhålles af åkerlotter och dylikt, det må väl icke vara så odiöst i sig sjelft. Man kan visserligen säga, att dessa inkomster falla något ojemnt, ty de tillkomma icke alla professorer. Men nu är det belopp, som på detta sätt vinnes, af så ringa betydelse i förhållande till lönen i dess helhet, att det icke bör inverka på det beslut, Riksdagen nu går att fatta.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid förevarande punkt fogade reservation.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Claëson:
Herr vice talman! Mina herrar! Den ärade talaren på stockholmsbänken åberopade universitetskomiténs betänkande, hvilket för närvarande är under behandling hos universitetsmyndigheterna; deras

yttranden äro nemligen infortrade i anledning af det utaf komitén afgifna förslag. Jag skall i likhet med honom be att få något beröra detta förslag. Men innan jag det gör, skall jag be att i allra största korthet få lemna eu redogörelse för professorernas nuvarande aflöningsförhållanden.

*Ang.
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.*

(Forts.)

Såsom det är kammaren väl bekant, äro vid universitetet — jag tänker i detta sammanhang också på karolinska institutet, för hvars lärare äfven fråga om liknande löneförbättring här föreligger — professorerna af två slag: ordinarie professorer och extra ordinarie professorer. De ordinarie professorerna åtnjuta i aflöning 6,000 kronor. Aflöningen bestämdes till detta belopp vid 1876 års riksdag och har dervid sedan förblifvit. De extra ordinarie professorerna åter hade något vexlande aflöningar, högst 4,500 kronor, ända till dess de extra ordinarie professorerna hos Kongl. Maj:t gjorde en framställning, att löneförbättring måtte dem beredas. De begärde då sjelfva, att de skulle få två ålderstillägg, hvardera å 500 kronor, till sina löner. Kongl. Maj:t framlade förslag härom vid 1898 års riksdag, och Riksdagen behagade bifalla detta förslag. Efter den förbättring, som då bereddades de extra ordinarie professorerna och som innebar just den förbättring, de sjelfva begärt, äro numera aflöningsförhållandena sådana, att en ordinarie professor får stå kvar vid 6,000 kronor utan ålderstillägg, och en extra ordinarie professor med sina ålderstillägg kommer upp till 5,500 kronor.

Detta om aflöningsförhållandena.

Hvad angår tjenstgöringen, hafva båda dessa grupper af embetsmän inom fakulteterna samma tjenstgöring. De hafva lika skyldighet att föreläsa och examinera; och är den extra ordinarie professorn ensam i sitt ämne, åligger naturligtvis all examination honom. Är det åter så, att i samma ämne finnas både ordinarie och extra ordinarie professor — och, såsom kammaren väl vet, finnas i åtskilliga större ämnen två professorer — när så är förhållandet, examinerar vanligen den ordinarie professorn i de högre examina och den extra ordinarie professorn i de lägre. Det finnes visserligen små skiftningar härvidlag, men dem skall jag icke besvära kammaren med, hufvudregeln är den, som jag tagit mig friheten nämna. De ordinarie och e. o. professorerna hafva således samma föreläsningsskyldighet, likartad examinationsskyldighet och skyldighet att deltaga i alla fakultetsgöromål. Deruti äro de båda grupperna likställda.

Men för närvarande är olikheten den, att de ordinarie professorerna äro skyldiga att deltaga i det större akademiska konsistoriets arbete. I det större akademiska konsistoriet sitta nemligen alla ordinarie professorer. De extra ordinarie professorerna åter hafva icke säte i nämnda konsistorium.

Universitetskomitén, hvarom förut i dag varit tal, tillsattes af Kongl. Maj:t för ett par år sedan, och närmaste anledningen, hvarför den tillsattes, voro de egendomliga befordringsförhållandena vid

Ang. ålderstillägg för de ordinarie professorerna med flere i Upsala och Lund.

universiteten. Enligt 1876 års statuter skall det tillsättas sakkunnige för att granska de sökandes vetenskapliga förtjenster, när en professur är ledig. Denna institution har icke fungerat så lyckligt, som önskligt varit. Och vidare hafva befordringsärendena dragit långt ut på tiden. Sedan de sakkunnige behandlat ärendet, skall det först gå till vederbörande fakultet och sedan till det större akademiska konsistoriet. Det var därför icke ovanligt, att en professur kunde få stå ledig ett eller två år, innan den blef återbesatt. Detta var hufvudsakliga anledningen, hvarför komitén tillsattes. Men så fick komitén derjemte i uppdrag att föreslå de andra ändringar rörande universiteten, som komitén under sitt arbete kunde finna lämpliga.

(Forts.)

Komiténs förslag, som den ärade talaren på stockholmsbanken berörde, går ut derpå, att beträffande fakultetsgöromålen det fortfarande som hittills icke skulle blifva någon skilnad mellan ordinarie och extra ordinarie professorer. Men hvad angår det större akademiska konsistoriet, skulle detta enligt komiténs förslag försvinna och i stället inrättas ett universitetsråd, sammansatt af valda medlemmar från de olika fakulteterna. Och i dessa val, enär de ske inom fakulteterna, komme äfven de extra ordinarie professorerna att deltaga. Och likaledes kunde det inträffa, såsom också den ärade talaren påpekade, att på detta sätt en extra ordinarie professor skulle kunna blifva vald till medlem af det ifrågasvarande rådet.

Om nu detta förslag går igenom, hvad blir vinsten och hvad förlusten för dessa två olika grupper af professorer?

Jo, de ordinarie professorerna skulle då såsom regel slippa att sitta i det större akademiska konsistoriet. Och den tid, som de skulle vinna derigenom, att de sluppe vara med om de förvaltningsgöromål, som der ofta förekomma, den tiden skulle blifva besparad för deras vetenskap och följaktligen på ett annat sätt komma den studerande ungdomen och landet till godo.

Hvad skulle vidare de extra ordinarie professorerna vinna genom förändringen?

Jo, det skulle bestå deri, att de då skulle få deltaga i val af ledamöter i universitetsrådet och kanske, en eller annan, blifva invalda deri. Derigenom skulle den reella skilnaden mellan ordinarie och extra ordinarie professorer upphöra att finnas till.

De extra ordinarie professorerna hafva hos Kongl. Maj:t petitionerat i ämnet, och deras petition har gått ut på två saker. Det ena var någonting i den riktning, som jag påpekat, nemligen rätt att få vara med om rektorsvalet, men det är ifrågasatt att nu ändra det. Det andra var, att de före sin titel skulle slippa bokstäfverna »e. o.», som de på mycket goda skäl anse vara mindre lämpliga.

Ur deras petition — den är afgifven 1899, således efter det löneregleringen vid 1898 års riksdag egt rum — må det tillätas mig att läsa upp ett par rader. De extra ordinarie professorerna

säga på ett ställe: »Under behandlingen af den fråga om löneförbättring för de extra ordinarie professorerna vid universiteten och karolinska institutet, som genom 1898 års Riksdags bifall till Eders Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet fann en för nämnda högskolor lycklig lösning» etc. De uttala der sin belåtenhet med den år 1898 skedda lönereglerng.

*Ang.
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.*

(Forts.)

Vidare litet längre fram i samma petition yttra de extra ordinarie professorerna: »När åter i »staten», med hänsyn till aflöningsbeloppen, och statuterna, med hänsyn till deras funktioner i konsistorierna, samt i fullmakt skilnad behöfver göras, kan i stället för »ordinarie» och »extra ordinarie» professorer i nuvarande mening talas om professorer i 1:a och 2:dra löneklassen.» Och så säga de slutligen på ett ställe: »Det är alldeles icke vår mening att i fråga om de s. k. extra ordinarie professurernas allmänna ställning söka framkalla någon mer genomgripande ändring. I fråga om aflöningen har, som ofvan erinrats, en väsentlig förbättring vunnits.»

Det framgår ju af denna petition, att de extra ordinarie professorerna varit nöjda med den lönereglerng, som i enlighet med deras önskningsar skedde vid 1898 års riksdag. Och de tala sjelfva om detta sätt att dela upp lönerna i två klasser.

En sådan likartad uppdelning af lönerna i två klasser finnes på ett annat statsförvaltningsområde, nemligen i rikets hofrätter. Der hafva hofrättsråden och assessorerna lika tjenstgöring, lika befogenhet, lika skyldigheter och lika ansvar, men aflöningen är olika. En assessor har i aflöning 5,300 kronor med ett ålderstillägg, så att han kommer upp till 5,800 kronor. Bliir han så hofrättsråd, får han en aflöning af 6,400 kronor och med ett ålderstillägg 7,000 kronor.

De extra ordinarie professorerna hafva hos Kongl. Maj:t gjort framställning om löneförbättring utöfver hvad som skedde vid 1898 års riksdag. Men jag för min del har icke ansett mig kunna tillstyrka Kongl. Maj:t att härom göra någon framställning till Riksdagen, enär lönereglerng så nyligen för dem egt rum. Gerna skulle jag för min personliga del se, om deras aflöning kunde bliiva förbättrad. Ty de äro det väl värda. Men jag har, som sagdt, icke trott det vara skäl att ens ifrågasätta det, helst saken så nyligen varit å bane.

Med de ordinarie professorerna åter är det ett annat förhållande. De hafva icke fått någon förbättring i sina löneförmåner allt sedan 1876 års riksdag. Då bestämdes deras aflöning till 6,000 kronor, såsom jag redan nämnt. Och ungefär samtidigt uttalade Riksdagen i en skrifvelse, att aflöningen för de ordinarie professorerna borde vara densamma som för ledamöterna i rikets kollegier, d. v. s. rådets aflöning. Och den var det på den tiden, då professorerna fingo sin lön reglerad till 6,000 kronor. Men vid den allmänna lönereglerng i slutet på 1870-talet höjdes rådets aflöning till 7,000 kronor. Derigenom uppkom en skilnad uti dessa

*Ang.
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.
(Forts.)*

begge tjenstemannakategoriernas aflöningar, en skilnad, som allt sedan dess fortvarat.

Nu innebär Kongl. Maj:ts förslag, att de ordinarie professorerna skulle genom erhållande af tvenne ålderstillägg, hvarterda å 500 kronor, komma upp till en slutlön af 7,000 kronor. För min del vågar jag påstå, att en sådan aflöning ingalunda är för hög, särskildt om man tager i betraktande, att dessa tjenstemän först ganska sent kunna komma upp till detta lönebelopp, och för öfrigt bör man väl ställa det så, att de, som här i landet främst föra vetenskapens talan, kunna göra detta utan alltför stora brödbekymmer. Skulle Riksdagen framdeles vilja ändra om deras aflöningsförhållanden i den rigtning, som en ärad talare på stockholmsbänken påpekat, så kan jag för min del icke finna, att något hinder deremot skulle läggas i vägen af den lönereglering, hvars antagande nu är ifrågasatt. Jag tror för min del, att det vore lyckligt, om kammaren genom att gifva sitt bifall till utskottets förslag ville visa sitt stora intresse för våra vetenskapsmän, ett intresse, som kammaren vid så många andra föregående tillfällen ådagalagt.

Jag ber slutligen att få påpeka ännu en sak, nemligen att utaf de vid Stockholms högskola anstälde lärare, som hafva en med universitetsprofessorerna jemförlig ställning, åtnjuta redan trenne en aflöning af 7,000 kronor, och att på högskolestyrelsens bord för närvarande hvilat ett väckt förslag derom, att flere andra af högskolans lärare skulle erhålla samma aflöning eller 7,000 kronor.

Herr Boëthius: Herr talman, mina herrar! Som herrarna torde hafva sett af handlingarna i föreliggande ärende, står jag alldeles utanför denna lönefråga och kan således om densamma yttra mig fullkomligt ointresserad.

En ärad talare på stockholmsbänken har velat göra gällande, att förevarande fråga icke borde betraktas endast såsom en lönefråga, utan hufvudsakligen såsom en organisationsfråga. Han har sagt: här är förut en omorganisation ifrågasatt, genom hvilken de extra ordinarie professorerna skulle blifva likställda med de ordinarie professorerna; beviljar man nu detta, så skjuter man dermed också den afsedda reformen å sido. Ja, det är en gammal och väl känd taktik detta, att begagna ekonomisk pressur för att få en organisationsfråga igenom, och den siste ärade talaren har också, såsom han sjelf betonade, alltid varit stor vän af det medlet. Man må nu emellertid tänka hvad som helst uti andra fall rörande ett sådant medel, så vågar jag säga, att i nu förevarande fall är det bra olämpligt, emedan det är helt och hållet onödigt. För ett år sedan, mina herrar, tillhörde jag de extra ordinarie professorernas led. Jag hade då den öfvertygelsen, att det vore synnerligen önskvärdt, om den nu rådande skilnaden emellan ordinarie och extra ordinarie professorer kunde upphävas. Jag har samma uppfattning, samma öfvertygelse nu, sedan jag blifvit ordinarie professor, och jag går i detta afseende längre än den ärade

talaren på stockholmsbänken. Ty han tycktes vilja bibehålla en skilnad, så till vida att han ville, det de extra ordinarie professorerna endast skulle, så snart någon ledighet uppstode bland de äldre ordinarie professorerna, få rycka upp och erhålla deras aflöningsförmåner och ställning. Men enligt min uppfattning bör skilnaden helt och hållet bortfalla, alla professorer vid universiteten blifva ordinarie professorer och dermed jemt.

*Ang.
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.*

(Forts.)

Men för att detta skall kunna låta sig genomföras, fordras en omorganisation af löneförhållandena, bestående deruti, att öfver hela linien införas flere lönegrader, så att hvarje professor får börja med en jemförelsevis låg lönegrad och derefter så småningom stiga upp i de högre lönegraderna. Detta bör gälla för alla och vara oberoende af den omständigheten, huruvida en äldre lönegrad, en högre professors aflöning blir ledig eller ej. Sådan är den ordning, som gäller för de allmänna läroverkens lärare, så praktiseras äfven i så godt som alla embetsverk, och så borde, synes det mig, också förhållandet vara vid universiteten. På så sätt skulle man kunna få bort denna olycksaliga antagonism, som råder emellan extra ordinarie och ordinarie professorer, och då skulle det icke heller vara slumpen, som afgjorde, om en person finge rycka upp till högre aflöningsförmåner eller icke.

Hvad som nu här föreslås är så långt ifrån att hindra något sådant, att det tvärtom är egnadt att verka i motsatt riktning och således befordra saken. Ty hittills hafva inga lönegrader förefunnits för de ordinarie professorerna, nu åter vore det meningen att införa sådana, och när denna princip sålunda väl en gång blifvit genomförd har man blott att tillämpa densamma öfver lag och taga bort den skilnad, som nu finnes mellan ordinarie och extra ordinarie professorer. Således, långt ifrån att hindra den önskade reformen bör hvad som föreslagits befordra densamma.

Jag vågar för öfrigt påstå, att det behöfves ingen pressur på de ordinarie professorerna för att få dem att ej motsätta sig de e. o. professorernas likställighetskraf, det vet jag af min erfarenhet från Upsala, någon annan kan jag naturligtvis icke åberopa mig på. Visserligen förefinnes för närvarande uti härför intresserade upsalakretsar en meningsskiljaktighet, men denna gäller endast den frågan, huru man, sedan en gång likställigheten mellan de olika slagen af professorer blifvit genomförd, skall organisera universitets stora råd, dess konsistorium, och detta därför att det ju vore omöjligt att låta alla dessa professorer vara med i den församlingen; denna skulle då blifva alldeles för stor. Denna meningsskiljaktighet består deruti, att somliga vilja, det ledamöterna af detta råd skola sättas in deri endast för kortare tid, under det att åter andra vilja hafva en stark kontinuitet i detta råd, så att detsamma kommer att fortfarande ega någon betydelse och så att universitetsstyrelsen icke blir inrättad efter något generaldirektörsmonster, utan en verklig akademisk själfstyrelse får fortbestå. Derom rör sig meningsskiljaktigheten.

Ang.
 ålderstillägg
 för de ordina-
 rie professo-
 rerna med
 flere i Upsala
 och Lund.

(Forts.)

Nu frågar jag eder, herrar ledamöter af denna kammare: Ären I så på det klara med hvilken af dessa ifrågasatta organisationsformer är den lämpliga, så att I för att genomdrifva den ena eller andra af dem ansen eder berättigade att använda ekonomisk pressur, att hindra det i och för sjelft rigtiga och berättigade i att vetenskapens högsta målsmän i Sverige skulle kunna komma upp till en aflöning af 7,000 kronor, eller samma lön, som ett hofrättsråd uppbär? Den ekonomiska pressuren tror jag för öfrigt icke kommer att bli mycket verksam, ty jag tror icke, att de af mina kamrater, som äro öfvertygade, att den ena eller andra organisationsformen är den för universitetens behöfliga, skola låta påverka sig på detta sätt.

Dessutom har den ärade talaren på stockholmsbänken nyss erkänt, att det här i sjelfva verket är fråga om ganska små utgiftsbelopp. Ja, så är det, det gäller så litet i ekonomiskt hänseende, att icke kommer man någon vart med det påpekade medlet. Men skälet för att man bör antaga utskottets förslag är det, att man dermed gifver ett erkännande, att de, som äro vetenskapens målsmän i vårt land, verkligen få uti ekonomiskt afseende intaga den ställning, som dem rätteligen tillkommer. Och det är icke klokt, det är icke klokt, upprepar jag, att försätta dem, som egna sig åt det rent vetenskapliga arbetet, i alltför dåliga eller åtminstone jemförelsevis dåliga ekonomiska vilkor. Men dessutom är ett antagande af förslaget lämpligt äfven på den grund, att det — långt ifrån att hindra — befordrar och underlättar den reform, som består i upphäfvandet af skilnaden mellan ordinarie och extra ordinarie professorer.

På de skäl, som jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Wallis* och *Höjer* samt friherre *De Geer*.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Det har något öfverraskat mig att erfara, att den föregående ärade talaren, likasom ock herr ecklesiastikministern, är helt belåten med utskottets förslag. För egen del får jag bekänna, att jag, icke minst med hänsyn till den form löneregleringsfrågan fått under utskottets behandling, måste vara tveksam, huru jag skall ställa mig till densamma.

I likhet med reservanternas finner jag nemligen tidpunkten att nu framkomma med en lönereglering för en del af universitetets tjänstemän vara mindre lyckligt vald, en tidpunkt, då universitetskomiténs betänkande föreligger till behandling, och då en reform af högskoleväsendet står på dagordningen, afseende bland annat att undanröjda den föräldrade och obilliga skilnaden emellan ordinarie och extra ordinarie professorer. Skulle en sådan förändring i organisationen genomföras, så är det ju tydligt, att här strax behöfves en ny lönereglering, omfattande de olika slagen af professorer och gå-

ende ut på åstadkommande af likställighet med afseende på deras löneförmåner. Detta kunde ske antingen så, som en föregående talar förrordat, att det blefve tvenne olika löneklasser, en för äldre och en för yngre professorer, eller så, att man inrättade flere lönegrader för samma tjänst, så att en professor började med en aflöning, som vore något lägre än de nuvarande ordinarie professorernas, men som småningom stege upp till minst de aflöningsförmåner, som här äro afsedda.

*Ang.
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flera i Upsala
och Lund.
(Forts.)*

Vidare finner jag, i likhet med reservanterna, att det vid en lönereglering är en alldeles för svag grund att bygga på, då man utgått från en jmförelse emellan professorernas lönevilkor och deras, som äro medlemmar af rikets kollegier eller innehafvare af s. k. rådsebeten, en jmförelse, som för öfrigt i praktiken icke kunnat fullt genomföras. Nej, man måste nog taga upp saken från en bredare och fastare grundval, och en sådan är också angifven i Riksdagens skrifvelse år 1875. Det heter nemligen der, att lönerna för universitetens professorer böra bestämmas till sådana belopp, att genom öppnande för lärarne af utsigt till en någorlunda betryggad ställning universiteten må sättas i tillfälle att vid sig fästa framstående förmågor, hvilka eljest tvunges att vända sig till banor, som i ekonomiskt hänseende vore mera fördelaktiga.

Här, mina herrar, hafva vi sjelfva kärnpunkten af saken. I våra dagar, då å ena sidan lefnadskostnaderna och de sociala fordringarna äro så högt uppdrifna och å andra sidan förberedelsetiden att vinna kompetens och de anspråk, som med rätta ställas på professorerna, att de genom resor, anskaffande af ny litteratur o. s. v. skola hålla sig uppe i sin vetenskap, äro så stora, i våra dagar kräfvdes det verkligen, att man ställer de ekonomiska villkoren för en vetenskapsman sådana, att det blir möjligt för universiteten att åt sig förvärfva framstående teoretiska begåfningar, som kunna uppträda ledande på de olika kulturområden, der de äro satta att verka. Skall detta kunna ske, så måste man uppställa en slutlön af 7,000 kronor såsom en oafvislig fordran. Denna bör naturligtvis uppnås efter passerandet af flere lönegrader, och man torde äfven böra taga i öfvervägande, huruvida undervisningen vid universiteten för framtiden bör förblifva så alldeles kostnadsfri, som den hittills varit. Funnes här såsom i Tyskland betalta professorskollegier, så skulle detta lända till förmån både för studiernas praktiska anordning och för professorernas ekonomiska ställning.

Nu föreligger emellertid endast en partiel lönefråga, och det resultat, till hvilket statsutskottet kommit, är icke särdeles tilltalande. Äfven om man icke tager dyrtidstilläggen i betraktande, skulle professorernas lön i lägsta lönegraden komma att ej obetydligt minskas, i Upsala, om man frånräknar naturaförmånerna, med ungefär 250 kronor och i Lund med omkring 400 kronor; först i andra lönegraden skulle någon förbättring inträda, och endast i tredje lönegraden skulle denna bli afsevärd. Ännu ofördelaktigare ställer sig

*Ang.
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flera i Upsala
och Lund.*

(Forts.)

jemförelsen naturligen, om man tager hänsyn till de dyrtidstillägg, som i går beviljades. Vid sådant förhållande måste jag ställa mig ganska tveksam med afseende på fördelen af utskottets föreliggande förslag, som innebär ett betydligt försvagande af Kongl. Maj:ts. Genom indragandet af naturaförmånerna torde den nya anordningen särskildt komma att bli mindre välkommen för professorerna i Upsala, hvilka beröfvas sin rätt till åkerlott. Denna har nemligen, då en professor aflidit, fått behållas af hans enka och barn och således utgjort ett afsevärdt tillägg till pensionen.

Men då dyrtidstillägget är en osäker förmån och då löneförhöjningen i alla fall skulle komma flertalet af professorerna till godo — enligt den utredning, som finnes i statsrådsprotokollet, skulle 41 bland 63 af de nuvarande ordinarie tjänsteinnehafvarne omedelbart få någon fördel deraf — och då det inom utskottet framlagda löne-regleringsförslaget skulle medföra full likställighet mellan de ordinarie professorerna i Upsala och Lund, hvilken hittills icke förefunnits samt från viss synpunkt kan sägas utgöra ett steg i den rätta riktningen, skall jag för min del rösta för förslaget, men under tillkännagifvande, att det sker med tvekan och under uttryckt förhoppning, att vi snart få emotse ett nytt förslag till löne reglering för universiteten, som kan lösa frågan i dess helhet och på fullt tillfredsställande sätt.

Min tvekan härrör sig emellertid icke deraf, att jag tror, att universitetsreformen genom ett dylikt beslut skulle hämmas; utan den härleder sig deraf, att jag tror, att de här beviljade förmånerna äro väl obetydliga — de uppgå ju för båda universiteten icke till mer än omkring 10,000 kronor i ett för allt — och deraf, att det i allmänhet icke är lämpligt att bevilja partiella löneförbättringar, då man ej kan öfverskåda ärendet i dess helhet och i samband med den förestående omorganisationen.

Herr talman! Jag har, som sagdt, intet yrkande att framställa.

Herr Eklundh i Lund: Herr talman, mina herrar! Då jag tillhör den embetsmannaklass, för hvilken löne regleringen här begäres, känner jag mig naturligtvis tveksam, huruvida det är lämpligt att uppträda för att säga några ord; men då jag har många kolleger, hvilka kunna göra anspråk på att äfven jag, om möjligt är, bidrager till frågans lyckliga lösning, och jag icke tänker göra något yrkande, hoppas jag det icke må anses otillständigt, att jag begärt ordet för att lemna några upplysningar i saken.

Jag ber då till en början att få erinra derom, att de ordinarie professorerna vid universiteten äfvensom bibliotekarier och räntmästare derstädes af ålder varit i afseende på aflöningsförmåner likställda med ledamöterna i rikets kollegier.

Professorerna och deras vederlikar vid universiteten hade tillförne spanmålslöner, och priset å spanmålen var i utgiftstaterna upptaget så lågt, att, på sätt af Kongl. Maj:ts förevarande proposition

kan inhemtas, medelvinsten för åren 1870—1874 för löntagarne vid Upsala universitet uppgick till 425 kr. 25 öre, och förhållandet torde ha varit enahanda vid Lunds universitet.

Om dertill ytterligare lades värdet af de naturaförmåner, som uppbyros af åtskillige bland universitetens professorer och med dem likstälde, belöpande sig till omkring 250 kronor pr år för dem hvar, så kom man ju upp till en årslön af 6,675 kronor.

Emellertid dröjde det icke länge, innan spanmålsprisen gingo ned, så att spanmålslönen icke på långt när motsvarade det belopp, som med densamma var afsedt. Då öfvergingo löntagarne till den i 1876 års stat upptagna kontanta aflöningen och erhöilo alltså en fast lön till belopp af 6,000 kronor, under det att aflöningsförmånerna för ledamöterna i rikets kollegier reglerats till 6,400 kr. med ett ålderstillägg efter 5 år å 600 kronor.

Redan då Riksdagen beviljade denna lönereglering, uttalades, särskildt här i denna kammare, den åsigten, att det icke vore lämpligt att fastställa lönen för en vetenskapsman af professors rang till ett lägre belopp än det, som utginge till ledamot i något af rikets kollegier.

Både på grund af sjelfva sakens beskaffenhet och i följd af berörda uttalande ha också år efter år framställningar från universitetens konsistorier om löneförbättring åt de ordinarie professorerna med vederlikar till likställighet med ledamöterna i rikets kollegier framkommit.

Nu har emellertid Kongl. Maj:t framlagt detta förslag till löne-reglering, och reservanterna finna anmärkningsvärdt, att detta skett just nu, då det af den s. k. universitetskomitén afgifna förslag till omorganisation i vissa afseenden inom universiteten ännu icke af vederbörande myndigheter granskats; men jag vågar påstå, att antagandet af ifrågavarande lönereglering icke kan i något afseende hindra eller försvåra genomförandet af organisationsförslagen — snarare tvärtom.

Jag har kanske mer än någon annan af denna kammares ledamöter varit i tillfälle pröfva detta förslags, om jag så får säga, ekonomiska sida. Jag fick nemligen på den tid, då komitén hade sina sammanträden i Lund, af densamma i uppdrag att verkställa en utredning öfver huru det skulle ställa sig med utgifterna för aflönin-garna vid universiteten, derest skilnaden mellan ordinarie och extra ordinarie professorer borttoges, så att likställighet dem emellan uppkomme. Utredningen visade det resultatet, att om begynnelselönen för alla ordinarie och extra ordinarie professorerna bestämdes till 5,500 kronor, med tvenne lönetillägg, hvardera å 500 kronor, så att maximilönen för dem alla uppginge till 7,000 kronor, skulle utgifterna för statsverket blifva ungefär desamma, som om de extra ordinarie professorerna bibehölles vid sina nuvarande löner och de ordinarie professorerna med vederlikar finge 2:ne ålderstillägg å 500 kronor till nuvarande lönen å 6,000 kr. Lönerna för de extra ordinarie pro-

*Ang.
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
fjere i Upsala
och Lund
(Forts.)*

Ang. ålderstillägg för de ordinarie professorerna med flere i Upsala och Lund.

(Forts.)

fessorerna uppgå för närvarande — som bekant är — till 4,500 kronor med två ålderstillägg, hvaradera å 500 kronor, under det att de ordinarie professorerna med vederlikar åtnjuta en fix lön af 6,000 kronor. De ordinarie professorerna och de med dem likstälde embetsmännen äro emellertid till antalet långt flera än de extra ordinarie. Om man flyttade ned de ordinarie och med dem likstälde ett steg på 500 kronor, d. v. s. till en begynnelselöen af 5,500 kronor, så kunde man i stället flytta upp de extra ordinarie två steg — hvaradera likaledes å 500 kronor — så att de finge börja med den slutlöen, de nu hafva — 5,500 kronor — utan att detta skulle vålla någon nämnvärd skilnad i utgifter för statsverket.

Men, säger man måhända, om det nu inträffar, att universitetskomiténs förslag icke vinner Kongl. Maj:ts och Riksdagens bifall, hvad blir då följden? Skulle derigenom den af extra ordinarie professorerna hos Kongl. Maj:t gjorda framställningen om borttagande af titeln »extra ordinarie» och beviljande i viss mån af likställighet med de ordinarie professorerna alldeles omöjliggöras?

Som antalet ordinarie och extra ordinarie professorer — om jag icke missminner mig — är så stort, som i Upsala 62 och i Lund 49, vore det naturligtvis omöjligt att göra dem alla till ledamöter af de större akademiska konsistorierna, ty det skulle ju blifva allt för stora församlingar, om alla komme att yttra sig i de mången gång ganska ringa ting, som der förekomma. Derfor går ock universitetskomiténs förslag, såsom herr statsrådet och chefen för eklestistikdepartementet nämnde, ut derpå, att ett universitetsråd skall träda i stället för det större konsistoriet. Och detta råd skulle bestå af rektor, prorektor, de fem dekanerna och en vald ledamot från hvarje fakultet för hvarje fullt eller påbörjad femtal professorer, hvarjemte räntmästaren och bibliotekarien skulle vara sjelfskrifna ledamöter i universitetsrådet, den förre då det gäller ekonomiska ärenden och den senare vid behandling af biblioteksmål.

Går nu komiténs förslag igenom, så är det icke något hinder för att införa full likställighet mellan nuvarande ordinarie och extra ordinarie professorer och, när man fått maximilönen bestämd, komma in med förslag att få tre lönegrader, enär ju utgifterna derigenom icke behöfva i nämnvärd mån ökas.

Om deremot komitéförslaget icke går igenom, kunde man i stället för ordinarie och extra ordinarie professorer införa benämningarne: professorer af första klassen och af andra klassen. Och då skulle endast professorerna af första klassen samt i vissa mål bibliotekarie och räntmästare hafva säte och stämma i de akademiska konsistorierna. Alla skulle börja i 2:a löneklassen och, vid ledighet inom första klassen, dit uppflyttas. Till 2:dra löneklassen borde höra lika många professorer, som det nu finnes extra ordinarie professorer, och till 1:sta klassen lika många, som nuvarande ordinarie professorerna jemte bibliotekarie och räntmästare.

För att få en norm att följa vid kommande löne reglerings-

åtgärder vore det naturligtvis af vigt, att frågan om maximilönen först afgjordes. Vore det meningen, att alla de nuvarande extra ordinarie professorerna med detsamma skulle komma upp till den minimilön, som nu innehafves af de ordinarie professorerna, så skulle jag kunna tänka mig, att det vore skäl att uppskjuta ärendet för att se, huru en dylik lönereglernasåtgärd skulle verka, men detta har ju aldrig blifvit ifrågasatt, och jag kan icke tänka mig såsom möjligt, att Riksdagen skulle bifalla en begäran om alla de extra ordinarie professorernas uppflyttning till full likställighet med de ordinarie utan att dessa senare samtidigt flyttades ned något lönetrappsteg.

Hvad skulle man då kunna vinna med den nu föreslagna löneregleringen? Jo, ganska mycket, och något deraf — förutom hvad jag redan vidrört — skall jag be att få påpeka. Jag har visat, att både de ordinarie och de extra ordinarie professorerna skulle hafva fördel deraf, enär de alla skulle kunna uppnå maximilönen. Men äfven docenterna kunde få nytta af denna lönereglering derigenom, att tienstgöringspengarne, som nu för ordinarie professor utgå med 1,500 kronor pr år, efter regleringen skulle blifva 2,000 kronor. Vid ledighet för en professor skulle nemligen en docent, som förvaltade embetet, uppbära tienstgöringspenningar med 2,000 kronor pr år i stället för nu 1,500 kr.

Men äfven i det afseendet finge docenterna fördel af den föreslagna nya löneregleringen, att deri är bestämdt, att en professor skulle vara skyldig afgå vid 65 års ålder. Nu har han deremot rättighet att tjena kvar så länge han önskar. Han kan då stå i vägen för en yngre vetenskapsman, som aspirerar på professuren, men efter löneregleringens genomförande skulle denne senare kunna beräkna tidpunkten, när den eftersträfvade professuren blefve ledig.

Och slutligen, hvilka ökade utgifter skulle löneregleringen förorsaka statsverket? Jo, enligt officiella uppgifter, som öfverlemnats till statsutskottet och återfinnas i betänkandet, skulle de genom förslagets genomförande föranledda utgifterna för nästkommande år komma att öka budgeten med 9,600 kronor i rundt tal.

Men jag ber härvid få påpeka, att af de Upsala universitet tillhöriga 44 åkerlotterna för närvarande endast 10 innehafvas af i tienst varande professorer. Alla de andra åkerlotterna innehafvas af pensionerade professorer eller af enkor och offta döttrar till dem. I den mån dessa senare åkerlotter blefve lediga, skulle naturligtvis afkomsten af dem uti universitetets räkenskaper redovisas och de utgifter, som blefve förenade med den ifrågasatta löneregleringen, derigenom minskas. Om man beräknar årliga afkomsten af hvarje åkerlott endast till det belopp, som af akademiska konsistoriet i Upsala år 1876 angifvits, eller 80 kronor, skulle ifrågavarande afkomst, sedan de 4 åkerlotter, som innehafvas af 1:ste teologic professorn, den skytte- anske professorn, akademiesekreteraren och kameraren, hvilka icke af löneregleringen beröras, undantagits, uppgå till 3,200 kronor eller 2,400 kronor mera, än utskottet för de förstnämnda 10 lotterna beräknat.

*Ang.
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.*

(Forts.)

Ang.
 ålderstillägg
 för de ordina-
 rie professo-
 rerna med
 flere i Upsala
 och Lund.

(Forts.)

Men ett årligt arrende af endast 80 kronor pr åkerlott torde vara alldeles för lågt beräknadt, då det antagligen uppgår till 120 kronor i medeltal för hvarje. Och efter sådan beräkning skulle ökningen uppgå till 4,000 kronor pr år. Då sålunda utgifterna för statsverket skulle blifva än ytterligare minskade och så många fördelar kunna vinnas genom att detta till sin omfattning så ringa löneregleringsförslag blefve antaget, kan jag icke tänka mig, att Riksdagen nu skall vägra infria den vaxel, som af 1875 års Riksdag blifvit utställd, och på hvars inlösen löntagarne vid universiteten vågat hoppas.

Härmed skulle jag kunna sluta, och jag borde kanske göra det. Men, herr talman, jag dristar mig äfven att i detta sammanhang för kammaren framlägga till jernförelse den lönereglering, som i lördags afton beslöts här. Det gälde då riksbankens tjänstemän. För dem var den sista löneregleringen fastställd 1892. Och nu beviljade Riksdagen dem ett ökad årsanslag — utöfver de belopp, som i dyrtidstillägg utgått — af 20,000 kronor. För universiteten deremot är den sista löneregleringen fastställd 1876. Man har på grund af uttalanden i Riksdagen ända sedan den tiden haft denna lönefråga så att säga på dagordningen. Här gäller det ett ökad årsanslag på ungefär 9,600 kronor för båda universiteten. I fråga om riksbankens tjänstemän ordnades lönerna så, att 4:de gradens tjänstemän erhöles en begynnelseaflöning af 6,500 kr. med ett ålderstillägg å 500 kronor efter fem år, alltså en maximilön å 7,000 kr.

För en kamrerare, som är verkställande styrelseledamot vid något af riksbankens till 1:sta gruppen hörande afdelningskontor i landsorten, bestämdes maximilönen till 7,000 kronor, och han har dessutom förmånen att bebo en våning i riksbankens hus för en årlig hyra af 500 kronor, hvilket torde vara cirka 500 kronor mindre än man af en annan hyresgäst kunnat betinga. Detta motsvarar sålunda en aflöning af 7,500 kronor. En tjänsteman i riksbanken börjar väl i regel sin tjänstgöring der omedelbart efter det han tagit studentexamen och får genast en visserligen ringa, men dock för de oundgängligaste utgifterna tillräcklig aflöning, och går sedan uppåt i lönegraderna, så att, om jag icke misstager mig, enligt den katalog, som finnes öfver dessa tjänstemän, ingen har längre tid än 18 år varit i riksbankens tjänst, då han nått en så högt aflönad befattning som den nu angifna. En professor deremot har fått ligga vid universitetet i kanske ett 10-tal år för att fullborda sina studier och aflägga examen, har derefter måst skriva vetenskapliga afhandlingar och kanske göra utländska resor för att än ytterligare utbilda sig, utan att under denna tid hafva haft någon nämnvärd inkomst, om icke möjligen ett docentstipendium och för enskilda kollegier, hvilken inkomst dock helt visst varit otillräcklig för hans utgifter. Om han sålunda för sin utbildning måst skuldsätta sig, kunna herrarna nog tänka sig hans ställning, då han slutligen, ofta rätt gammal, tillträder en professur. Jag hoppas, att herrarna icke skola tycka,

att jag, som sjelf är intresserad af denna lönereglering, gått grannlagenheten för nära genom detta mitt uttalande. Jag kan ärligt säga, att, om jag trodde mig dermed kunna bidraga till en för mina kolleger lycklig lösning af denna fråga, jag sjelf gerna skulle afstå från den fördel, som deraf kunde komma mig personligen till del. Något yrkande har jag, herr talman, icke att göra. Men för mina många kollegers skull har jag, som sagdt är, ansett det vara min pligt att säga, hvad jag nu gjort.

*Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.*

(Forts.)

Herr Larsson i Mörtlösa: Herr talman, mina herrar! Jag medgifver, att den lön, som består de ordinarie professorerna, icke är synnerligen stor. Men denna lön är icke deras enda inkomst. En del af professorerna vid den medicinska fakulteten äro tjänstgörande läkare och hafva såsom sådana en inkomst, som betydligt öfverstiger den ordinarie lönen. Vid den juridiska fakulteten kunde åtminstone förr en professor i egenskap af advokat hafva en lön, som var flerdubbelt så stor som den ordinarie professorslönen.

Det har talats om de extra ordinarie professorernas ställning. Och vi hörde från statsrådsbänken en petition omtalas, i hvilken de extra ordinarie professorerna begärde att få samma titel som de ordinare professorerna. Det har äfven sagts från upsalabänken, att »alla professorer vid universitetet borde vara ordinarie professorer». Det är gifvet, att om man kommer derhän, att dessa extra ordinarie professorer i titel och ställning skulle vara likställda med de ordinarie professorerna, så skulle också de förra komma att likställas med de senare i afseende på löneförmåner. Kommer Riksdagen nu att bevilja dessa två föreslagna ålderstillägg för de ordinarie professorerna, så är det gifvet, att i så fall äfven de extra ordinarie professorerna skola komma i åtnjutande deraf och således få en slutlön på 7,000 kronor. I vårt land finnas för närvarande 52 extra ordinarie professorer. Skulle alla dessa komma i samma ställning som de ordinarie, så skulle vi hafva i utsigt en statsutgift, jag vill icke säga på 52,000 kronor, men på ett rätt stort belopp. Då nu de löneförmåner, som kontant och in natura åtnjutas af universitetsläraryrket, icke äro sådana, att deras förbättring kan anses vara af ett mera trängande behof påkallad, och då jag för min del vill afvakta och se, huru det kommer att ställa sig med de extra ordinarie professorernas ställning, så skall jag be att få yrka afslag på Kongl. Maj:ts förslag och bifall till reservationen.

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Till en början är det ett par yttranden, som under denna debatt färlts, som jag vill söka bemöta. Det sades af den förste ärade talaren på stockholmsbänken, att här behöfdes ett tryck, men å andra sidan yttrade han om den sak, som skulle utgöra trycket, att den vore mycket obetydlig. Jag kan icke förstå annat, än att dessa två ting stå i relation till hvarandra så, att om trycket är obetydligt, är också den verkan,

Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.

(Forts.)

som detta tryck åstadkommer, utan särskild betydighet. Då jag emellertid för egen del anser, att det alls icke är någon obetydlig sak, som här är i fråga, utan det gäller en ganska reel fördel för de ordinarie professorerna, så kan jag endast så till vida göra mig till godo detta hans resonnement, att jag tager fasta på, att under den för honom gällande förutsättningen icke något skäl finnes att för det afsedda tryckets skull afslå Kongl. Maj:ts af utskottet tillstyrkta framställning.

Det andra yttrandet, som jag tillåter mig att med några få ord upptaga till bemötande, kom från en ärad talare på göteborgsbänken. Det rörde hvad Riksdagen i sin underdåniga skrifvelse den 19 maj 1875 ställt i utsigt rörande de ordinarie professorernas aflöningsförhållanden på grund af deras då i princip erkända likställighet med ledamöterna i rikets kollegier. Om jag uppfattade talarens anförande rätt, sade han, att det visat sig vara svårt att genomföra detta. Någon oöfvervinnelig svårighet förefinnes dock säkerligen härvidlag icke, och i så fall kan väl ej heller för Riksdagen ifrågakomma annat en att *infria sitt ord*.

Den synpunkt, ur hvilken framför allt saken synes mig böra bedömas, är billighetens och rättvisans. Jag har i min hand den framställning, som gjorts af det större akademiska konsistoriet den 6 oktober 1900 hos kanslern om förbättrande af de ordinarie professorernas löneförmåner; och de skäl, på hvilka konsistoriet häri åberopar sig, äro af den natur, att det synes mig vara omöjligt att komma från dem.

Först och främst motiverar konsistoriet sitt dröjsmål med att framlägga denna angelägenhet, som så länge varit af pressant beskaffenhet, dermed, att konsistoriet icke velat genom ett sådant förslag till delvis ny löne reglering med deraf följande kraf på ökade anslag af statsmedel fördröja den med den nya staten åsyftade kodifieringen af förändringarna i nu gällande eller 1885 års stat. Detta hade varit »det hufvudsakliga skälet», bakom hvilket man tycker sig spåra ett annat skäl, nämligen att icke vilja komma i vägen för de kategorier af universitetslärare och tjenstemän, hvilkas löner först helt nyligen blifvit reglerade. Så har man dröjt med saken. Nu åter synes det konsistoriet, som det vore mycket hög tid att göra en bestämd framställning af detta behof, hvars trängande natur redan förut blifvit kanslern delgifven.

Konsistoriet förklarar, att det förefaller konsistoriet vara hårdt, att, då de embets- och tjenstemän, hvarom der är fråga, å ena sidan hafva större utgifter, å andra sidan större svårigheter att utöfver lönen förvärfva något, än de med hvilka de förklarats böra vara likställda, de likväl skulle årtionde efter årtionde få stå tillbaka för dessa i löneförmåner. Det kan icke nekas, att detta resonnement, hvad universitetens professorer beträffar, är fullgiltigt. Ty att professorerna hafva synnerligen stora utgifter både med afseende på bokinköp, utländska resor o. s. v., torde icke kunna bestridas, liksom å andra sidan icke heller kan förnekas, att vistelsen på en sådan plats

som en landsortsstad icke gifver de tillfällen till extra inkomster, som finnas för personer inom rådsklassen i hufvudstaden, der dessa ju vanligen äro bosatta. Slutligen erinrar konsistoriet, hurusom ställningen blifvit särskildt orättvis och betänklig för statsuniversitetet genom det förhållandet, att vid högskolorna i Stockholm och Göteborg förmånerna ställa sig afsevärdt högre för de främste vid dem anstälde lärare än för de ordinarie professorerna vid statsuniversitetet. Jag ser knappast, huru man skall kunna ens försöka att vederlägga detta skäl.

*Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie profes-
sorerne med
flere i Upsala
och Lund.
(Forts.)*

Då jag sjelf har mer än 10 år tjenstgjort vid universitetet utan någon lön, så har jag ju rätt mycken kännedom om hvar skon klämmer. Att gå tills man blir 40 år, såsom medelåldern för framkomst till ordinarie lärareplats ännu torde vara, utan att ha något annat nämnvärdt att lefva på, än hvad man kunde förtjena genom privat undervisning, men på samma gång ha att sjelfständigt sköta den ena eller andra ordinarie befattningen med den ringa ersättning, som kunde falla på ens lott af de 1,500 kronor om året, som den tiden voro anslagna till fördelning mellan alla vikarierna vid rikets båda universitet, det var hårdt. Sedan hafva förhållandena betydligt förändrats och förbättrats. Men många af de nuvarande ordinarie professorerna hafva under sin ungdom och tidigare mannaålder haft det just så; och äfven nu kan icke nekas, att det finnes exempel på, att yngre akademiska lärare få gå till 40, 45 ja, ända till 50 års ålder utan att hafva annan inkomst än ett docentstipendium och hvad de kunna genom kollegier och lektioner förtjena. Då ställer det sig mycket olika för dem, som kunna vid 25 à 30 års ålder redan komma i sådan ställning, att de icke behöfva vidare skuldsätta sig.

Slutligen ber jag få erinra om, att det gick rätt lätt att förvandla den ställning, som adjunkterna fordom hade, då under statsrådet Carlsons tid den betydande omorganisationen företogs, att adjunktbeställningarna indrogos och e. o. professorer insattes i adjunkternas ställe. Det tillgick mestadels på det sättet, att man kallade dem, som innehade adjunktbeställning, till e. o. professorer; och jag föreställer mig, att äfven den omorganisation, hvartill tiden nu synes mig mogen, nemligen att de e. o. professorernas ställning bortfaller och allesammans blifva ordinarie professorer, skall kunna genomföras på motsvarande sätt, och följaktligen hvad nu skulle ske i organisationsväg med lönerna icke behöfva i någon mån lägga hinder i vägen för organisationen sedermera af sjelfva platserna.

Det är verkligen viktigt, tror jag, att vi i denna tid, då man på det materiella lifvets område så betydligt ökat frestelserna för de mer begäfvade unge männen att gå öfver dit, ställa det så för dem vid universitetet, att det icke blir omöjligt att åt universitetet bevara de krafter, som ännu låta sig åt dem bevaras. Jag skulle kunna framdraga exempel ur verkligheten, som äro mig fullständigt kända, der just detta är fallet, och det är icke blott och bart inom naturvetenskapernas område, der en ung man, t. ex. en docent i kemi,

*Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.*

(Forts.)

blir bjuden i Berlin 5 à 6 tusen mark, utan äfven på de humanistiska vetenskapernas område förekomma liknande frestelser. Inom den juridiska fakulteten har man rent af funnit sig tvungen till att utan någon särskild lagbestämmelse ordna förhållandena så, att uppflyttning faktiskt eger rum ifrån extra ordinarie till ordinarie professors ställning.

Då nu svenska folket fortfarande är en stormakt uti andligt hänseende, och då Riksdagen, icke minst dess Andra Kammare, har visat sig synnerligen mån att bevara denna vår storhet, är jag för min del hoppfull om, att också kammaren skall bifalla det förslag, som här nu föreligger närmast ifrån Kongl. Maj:ts sida, i den form, som utskottet gifvit det.

Herr Hed in i Stockholm: Jag har tillförene yttrat den meningen, att aflöningsförhållandena vid våra universitet äro bedröfligt otillfredsställande, och detta icke blott när man jämför dem med aflöningsförhållandena inom den civila administrationen, utan äfven oberoende af sådan jämförelse. Här är nu icke något förslag före till en något så när fullständig och definitiv löneroglering, och jag skall gerna erkänna, att jag varit tveksam, och att det ännu i denna stund är mig omöjligt att helt och hållet frigöra mig från intrycket af de betänkligheter, som framställes af herr von Friesen. Men emellertid — då här är ett steg taget på vägen till en förbättring af förhållandena, om det också blott gäller en del af lärarne, och då jag icke kan tänka mig, att det skulle vara likgiltigt för en fortsättning af denna löneroglering till förmån för de e. o. professorerna — så skall jag för min del bedja, att kammaren röstar för det föreliggande förslaget från statsutskottet. Det finnes nemligen en fara, en annan än den man hittills har talat om, nemligen att, om man här från uppskof till uppskof låter ett icke allt för obetydligt antal år förflyta utan att lösa lönefrågan, man skall kunna komma derhän, att organisationsfrågan — jag menar dermed ordnandet utaf universitetens styrelse — skulle kunna bli på det sättet förknippad med lönerogleringen, att man för att få denna allt mer angelägna löneroglering igenom skulle kunna låta förmå sig att med blödande hjerta taga en organisation, som man ausåge för en ren olycka för universiteten och hvilken icke skulle inskränka sina olyckliga verkningar inom universitetens område, utan sträcka dem vida längre. Det fins nu redan ett förslag framme i sådan rigtning, hvilket jag icke kan beteckna med något lindrigare uttryck än det jag nyss nämnde, och fins det ett antal personer, som äro intresserade att få en sådan organisation igenom, så ha de nog också i sina händer att kunna så pass länge fördröja lönerogleringen, att utvägen blir den, som jag sagt nyss. Derfor skall jag — ehuru, jag medger det, icke utan tvekan åt annat håll, med tanke nemligen på de extra ordinarie professorernas bedröfliga ställning — likväl rösta för statsutskottets förslag.

Herr Månsson: Herr vice talman, mina herrar! Jag har inom statsutskottet bidragit till det förslag, som föreligger. Jag har ansett, att man icke skäligen kunde motsätta sig ett förslag, sådant som detta, i synnerhet sedan man blef ense om att de särskilda naturaförmåner, som professorerna hittills haft utaf ängslotter, åkerlotter, ved o. d., uppgående till ungefär 250 kronor åt hvar, skulle frånräknas dem. När man nemligen tager hänsyn till de dyrtidstillägg, dessa professorer hafva haft nu under ett par år, och som vi senast för ett par dagar sedan för detta året beviljade, hvarigenom deras löner uppgå till 6,500 kronor, och då dessa naturaförmåner frånräknas dem med ungefär 250 kronor, var den egentliga ökningen, som här var i fråga, icke synnerligen stor. Den utgör endast 250 kronor som slutligt mål efter tio år. Vi få komma i håg, att de få denna ökning icke med detsamma, utan först efter 5 à 10 år.

Vidare har man trott, att, om nu så lång tid förflutit, sedan dessa löner blefvo bestämda eller år 1876, ganska förändrade förhållanden inträdt, som kunna berättiga dem att få en tillökning. Med tanke på att dessa professorer alltid förut, såsom här blifvit anfördt, gjorts likställda eller ansetts i löneväg vara likställda med råden, hofrättsråden o. d., som hafva en begynnelselön af 6,400 kronor och ett ålderstillägg af 600 kronor, således 7,000 kronor, trodde vi det vara lämpligt att gå framställningen till mötes och bifalla dessa två ålderstillägg.

Men hvad som måhända än mera för mig — ty det kan jag icke neka till, att jag naturligtvis var ganska tveksam, då det gälde att höja en ordinarie lön på icke mindre än 6,000 kronor — bidragit att undanrödja mina betänkligheter, var den skarpa framställning eller anspråk på, att de extra ordinarie professorerna skulle bli i allt likställda med de ordinarie, icke allenast med afseende på titeln, utan också i afseende på löneinkomster. Denna fordran kan jag för min del icke anse berättigad. Vi ha nu under den tid, jag varit med, höjt dessa extra ordinarie professorers löner ifrån 3,000 upp till 5,500 kronor. I början voro de adjunkter med 3,000 à 3,500 kronors lön. Den sista löneförbättringen, som gjordes, skedde 1898. Då fingo de det sista ålderstillägget. Jag har trott, att det vore berättigadt, att åtminstone någon tid ginge, innan deras löner ytterligare höjdes. Att, som här är ifrågasatt, göra två löneklasser, en professor af 1:sta löneklassen och en professor af 2:dra löneklassen, har jag för min del ingenting emot, men för detta lägger icke det förslag, som föreligger, det ringaste hinder i vägen, utan det synes mig tvärtom snarare befordra en sådan åtgärd. Men det vill jag bestämdt hafva betonadt, att det icke är min mening, att förslaget skall leda derhän, att de e. o. professorerna skola rycka upp i samma ställning och börja med samma begynnelselön och komma upp i samma avslutningslön, 7,000 kronor, som de ordinarie professorerna. Det är icke berättigadt.

Jag känner icke till något land, der det fins så anordnadt.

*Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.*

(Forts.)

Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.
(Forts.)

Jag har fått ganska många uppgifter på hur det står till i detta afseende, och jag har icke funnit, att det är något ställe, der dessa äro likställda, utan snarare tvärt om. Jag skall icke läsa upp de siffror jag har till jemförelse med dessa förhållanden i utlandet. Jag vill bara nämna, att t. ex. i Berlin finnas 15 ordinarie och 30 e. o. professorer. Skilnaden i aflöningen är ganska betydlig, ty aflöningen utgör för de ordinarie 6,000 mark och för de extra ordinarie 3,000 mark. Dessutom hafva de sina föreläsningshonorar, som naturligtvis äro utom lönen. Så är förhållandet såväl der som på flera andra ställen, beträffande hvilka jag här har uppgift. På många ställen finnes det flere extra ordinarie än ordinarie, men på andra ställen åter är det lika många extra ordinarie och ordinarie. Kan det verkligen vara rätt, att vi skulle göra dem likställda och på detta sättet forcera upp ämnena. Det tror jag icke skulle vara nyttigt för dem sjelfva eller klokt i ekonomiskt afseende eller till fördel för den studerande ungdomen. Att en stor del af de extra ordinarie professorerna, nemligen de, som hafva sjelfständiga, viktiga ämnen, fått rycka upp och blifva ordinarie professorer, det kan jag förstå vara riktigt, men att äfven de extra ordinarie, som äro biträden åt andra professorer i samma ämne, som de sjelfva ha, äfven skulle blifva ordinarie, det kan jag för min del ej anse vara rätt, allra minst för den studerande ungdomen. Ty det är alldeles tydligt, att den derigenom skulle blifva högst väsentligt öfveransträngd.

Nu har här såsom skäl för att icke bifalla förslaget blifvit anfördt, att de nu ifrågakvarande professorerna hafva så goda tillfällen till extra inkomster, och att det för den skull ej funnes skäl att nu höja deras lön. Härvid ber jag dock att få säga, att det är nog olika med detta på olika ställen. Somliga hafva det och andra icke. I alla fall äro deras utgifter för att följa med deras vetenskap — det tror jag mig veta och förstå — både för bokinköp, resor och dylikt så stora, att de nog kunna väga upp de extra inkomster, som de möjligen kunna hafva utom sin lön. I öfrigt skall man nog finna, hvilka tjänstemän man än pekar på, att de i större eller mindre grad hafva dylika extra biförtjenster utom lönen. Jag tror icke, att detta alls är särskildt betecknande för de nu ifrågakvarande tjänstemännen.

Dessa förhållanden hafva nu gjort, att jag anser det vara riktigt och klokt att nu bifalla den föreliggande kongl. propositionen på det sätt, hvartill statsutskottet här slutligen kommit, och jag ber för den skull, herr vice talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Ernst Carlson: Jag måtte hafva uttryckt mig ganska otydligt, då den ärade talaren på gotlandsbänken kunnat missuppfatta mitt yttrande derhän, som om jag skulle hafva menat, att något vore i vägen för att infria det ord, som Riksdagen genom sin skrifvelse 1875 i fråga om professorernas lönereglering kunde anses ha gifvit.

Alldeles tvärtom. Jag yttrade väl, att man icke borde fästa allt för stor vikt vid jmförelsen mellan lönen för professorer och för kollegiernas ledamöter. Men jag påstod framför allt, att man såväl i afseende å de extra ordinarie som de ordinarie professorerna borde lägga största vigten vid hvad som äfven i nämnda riksdags-skrifvelse framhålles, nemligen nödvändigheten af att bereda universitetslärarne en tillräckligt aflönad och fullt betryggande ställning, så att universiteten måtte kunna vid sig fästa förmågor, som eljest måste dragas åt andra, mera vinstgifvande banor. Med de vidlyftiga och dyrbara förberedelser för vinnande af kompetens och med den sena tid för befördran — omkring 40 år —, som innehafvare af ordinarie eller extra ordinarie professorsembeten få underkasta sig, torde det vara alldeles uppenbart, att man ej får tillmäta deras löneförmåner, då de efter en lång, lönlös och i regeln skuldsatt tillvaro såsom docent nå fram till ordinarie plats, allt för knappa. Det var därför jag ansåg, att efter den afkortning i fråga om naturaförmånerna, som Kongl. Maj:ts förslag undergått i statsutskottet, det kunde vara tvifvelaktigt, huruvida det nu, innan pensionsfrågan vore löst, kunde vara fullt lämpligt att genomföra en partiel lönerreform och huruvida det icke vore bättre att på en gång få en lönereglering, som omfattade det hela och genomförde likställighet mellan de extra ordinarie och de ordinarie professorerna med ett större antal lönegrader.

Som sagdt, herr talman, kommer jag att med min röst bidraga till förslaget framgång, om än med tvekan — men ingalunda af den anledning, som nyss antyddes, utan emedan jag funnit reformens ofullständighet och de svårigheter, som komma att uppstå, då pensionsavgifterna skola inträda, vålla betänkligheter.

Herr Pehrson i Törneryd: Herr talman! Det är med mycken tvekan, som jag begärt att få uttala några ord vid detta tillfälle, synnerligast som frågan om ny organisation vid universiteten blifvit berörd, en fråga, som jag ej behöfver säga, att jag icke förstår, men jag skall därför endast hålla mig till hvad som här närmast föreligger, nemligen höjningen utaf lönerna åt de ordinarie professorerna vid universiteten.

Det har nyss erinrats från statsrådsbanken, hurusom Riksdagen på Kongl. Maj:ts förslag år 1898 höjde de extra ordinarie professorernas aflöning från 4,500 kronor med två ålderstillägg, hvarterda å 500 kronor, utgående efter 5 och 10 år; alltså skulle slutlönen efter 10 år uppgå till 5,500 kronor. Nu begära de ordinarie professorerna förhöjning af sin aflöning, hvilken för närvarande utgår med 6,000 kronor till dem hvardera. Hvad som kan vara närmaste anledningen till denna begäran, känner jag icke riktigt, men det förefaller mig, som om en faktor dervidlag skulle kunna vara den, att de ordinarie professorerna hafva blifvit missbelåtna med att de extra ordinarie kommit dem så nära i aflöningen. Skilnaden är nu ej mera

*Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.
(Forts.)*

*Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie professor-
erna med
flere i Upsala
och Lund.*

än 500 kronor. Det ligger nära till hands att tro, att om man nu höjer aflöningen åt de ordinarie professorerna, så blifva åter de extra ordinarie professorerna missbelättna samt komma att å nyo begära löneförhöjning. Och på detta sätt skrufvas lönerna upp den ena gången efter den andra, och det blir ganska svårt att veta, hvar man med ett sådant sätt att gå till väga kommer att sluta.

(Forts.)

Här har angifvits en jämförelse mellan aflöningen å ena sidan för professorerna vid universiteten och å den andra för hofrättsråden i hofrätterna. Härvid torde dock i alla fall vara att bemärka, att i genomsnitt taget sker nog utnämning till professor tidigare än för en assessor i hofrätten att blifva hofrättsråd. Jag tror, att om man hade statistik häröfver, skulle den visa, att en universitetslärare blir professor vid mycket tidigare ålder, än en assessor blir hofrättsråd. Äfven denna synpunkt bör vid detta tillfälle beaktas.

Emellertid är det temligen allmänt bekant, att professorerna i allmänhet hafva ganska godt om tid att utföra enskilda värf, som skaffa dem ej obetydliga inkomster. Och jag tror, att om vi gå till universitetet i Lund och närmare granska förhållandena der, så skall den ärade representanten från Lund, som jag ser nu står framför mig, kunna vitsorda, att många af professorerna der hafva mycket goda inkomster af sin privata verksamhet. Herr Ivar Månsson har velat lägga dyrtidstillägget till professorernas aflöning en gång för alla och derigenom göra dyrtidstillägget stadigvarande. Detta har emellertid aldrig varit meningen med denna tillfälliga löneförhöjning, utan med dyrtidstillägg har naturligtvis afsetts hvad ordet innebär, en tillfällig löneförhöjning med anledning af dyr tid. Herr Ivar Månsson måste väl förutsätta, att denna dyra tid skall fortgå allt framgent, och är därför beredd att lägga detta dyrtidstillägg till lönen såsom permanent. Det kan dock hända, att konjunkturerne blifva sådana, att dyrtidstillägget faller bort för andra, och jag vet icke af hvad anledning man då här lägger detta tillägg till lönen under sådan förutsättning, att det för all tid skall utgå för professorerna.

Man har omnämnt, att i en Riksdagens skrifvelse 1875 skulle hafva blifvit gjord en jämförelse mellan aflöningarna för å ena sidan professorer och å den andra hofrättsråd, och att Riksdagen dervid skulle ha uttryckt sig så, att aflöningen borde i båda dessa fall vara lika. Nå, vi hafva i dag på förmiddagen här afgjort en annan lönefråga, nemligen för konsistorienotarierna, men då erinrade man sig icke, att denna kammare år 1895 beslutade en skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvori begärdes, att en sådan lönereglering icke borde ske utan i samband med en omorganisation af konsistorierna. I qväll erinrar man sig deremot, att denna kammare år 1875 varit med om en skrifvelse, deri till professorernas fördel gjordes en jämförelse mellan professorerna vid universiteten och hofrättsråden.

Huru otacksamt det än må vara att höja sin röst för hvad jag nu till sist vill säga, så kan jag dock icke underlåta att framhålla, att det smakar mig och många andra representanter från lands-

bygden illa att vara med om att höja lönerna till tjenstemän, när deras aflöning redan är så hög som 6,000 kronor. Man borde väl äfven lika snart i fråga om dessa tjenstemän som i fråga om andra se till, att, när deras nuvarande löneförhållanden ifrågasätts att omregleras, det också skall ske äfven på det sättet, att de lemna bidrag till sin pensionering. I detta fall innebär det föreliggande förslaget endast en förhöjd pension åt dessa ordinarie professorer af 500 kronor. Man vill sålunda draga ett streck öfver allt hvad bidrag till egen pensionering heter beträffande dessa professorer.

Det synes mig vara så öfvervägande skäl för bifall för reservanternas förslag, att jag icke kan föreställa mig, att denna kammar skulle bifalla utskottets hemställan, och jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr Boëthius: Jag vill blott yttra några ord för att svara den siste talaren med anledning af det påstående, han här framstälde eller, rättare sagdt, den förmodan han uttalade, emedan jag kan upplysa om att denna förmodan är ogrundad. Han förmodade, att orsaken till de ordinarie professorernas begäran om löneförhöjning var den, att de extra ordinarie professorerna förut fått sådan. Jag kan då på grund af fullt personlig kännedom meddela, att innan de extra ordinarie professorernas lönefråga var före, så förbereddes af de ordinarie professorerna en begäran om löneförhöjning — just den, som nu är före — men när de extra ordinarie framlade sin begäran, trädde de andra tillbaka och sade: De hafva det sämre än vi; vi skola icke komma nu med vår begäran och derigenom kanske lägga sten i vägen för dem. Derför dröjde de och läto saken hvila. Jag vet detta så mycket bättre, som, när sedermera de ordinarie professorerna kommo med sin begäran, det var fråga om en motpetition från de extra ordinarie — jag var extra ordinarie professor på den tiden — och jag vägrade att skrifva under, därför att jag tyckte, att jag icke ville vara med om denna motpetition, när de ordinarie burit sig så gentilt åt mot oss, som de gjort.

Vidare har det framhållits, att hofrättsråden blifva hofrättsråd senare, än de ordinarie professorerna blifva professorer. De förra hafva emellertid, innan de blefvo hofrättsråd, varit assessorer, under det att, innan de senare blifva professorer — och det blifva såväl ordinarie som extra ordinarie professorer vid omkring 40 års ålder — de i allmänhet förut hafva varit lönlösa docenter.

Hvad slutligen pensionsfrågan angår, kan jag icke förstå annat, än att antagandet af detta förslag skall göra professorerna underkastade de nya bestämmelser, som kunna komma att fastställas rörande pensioneringen.

Herr Månsson: Herr talman! Jag skall endast bedja att få yttra några ord.

Den ärade statsutskottsledamoten från Blekinge sade, att jag

*Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.
(Forts.)*

*Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.*

(Forts.)

härvidlag ville göra dyrtidstillägget permanent och lägga det till lönen och att man derigenom finge anse, att det vore för all framtid erkänt i fråga om dessa tjänstemän. Ja, det må nu så vara, men huru hafva vi förut gjort vid denna riksdag, när vi reglerat lönestater? Huru gjorde vi i fråga om hela poststaten, huru gjorde vi i fråga om hela telegrafstaten, huru gjorde vi, då det var fråga om löne reglering för armén och flottan, och huru hafva vi nu senast gjort med afseende på riksbankens tjänstemän? Jag medgifver, att man i fråga om de sistnämnde delade något litet mellan lön och dyrtidstillägg, men i fråga om hela poststaten och de öfriga staterna har man nära nog uteslutande hela linien lagt dyrtidstillägget till lönen.

När så är förhållandet, synes det mig vara ganska egendomligt, i fall vi icke skulle göra så här, då det gäller dem, som skola föra spetsen af vårt vetande framåt och som skola vara kulturens bärare i vårt land. Det vore hårdt, om vi nu skulle rygga tillbaka och neka dessa det, då vi gjort det med afseende på andra.

Jag tror för öfrigt, att om vi se tillbaka på tiden, sedan vi senast beviljade dyrtidstillägg och kort derefter reglerade lönerna, dervid dyrtidstillägget inberäknades i lönen, vi icke hafva skäl att ångra hvad vi då gjorde, och jag tror äfven, att tiden fortfarande skall komma att gå i den riktningen, att det är rätt, hvad man nu ämnar göra i detta afseende.

Beträffande pensioneringsfrågan, som den siste talaren så starkt höll sig vid, ber jag först och främst att få framhålla, att det nu skulle blifva bestämdt, att en professor skulle vara skyldig att afgå vid 65 års ålder och sålunda en yngre kraft rycka fram och sättas i hans ställe. Med afseende på hvad han för öfrigt antydde i fråga om pensioneringen, ber jag att få erinra, att det i utskottets kläm står, »att en sådan tjänsteman, som nyss sagts, skall vara skyldig underkasta sig de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunna varda stadgade». Jag skulle tro, att detta är tillräckligt klart och tydligt.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Pehrson i Törneryd: Herr talman! Jag ber endast att få svara den siste talaren, att den bestämmelse, han omnämnde, naturligtvis icke undgått min uppmärksamhet, men jag berörde den icke i mitt förra anförande, därför att huru densamma än må vara skrifven, innebär förslaget i alla fall, att de professorer, som nu stå närmast i tur att afgå, aldrig komma att bidraga till sin pensionering, men väl enligt det föreliggande förslaget komma att erhålla en förhöjning i sin pension med det icke obetydliga beloppet af 500 kronor.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, framstälde herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i denna punkt gjorda hem-

ställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den af herr Pehrson i Törneryd med flere afgifna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr vice talmannen förstnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

*Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.*

(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i femte punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å berörda hemställan bifallit den af herr Pehrson i Törneryd med flere afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utvisade 94 ja, men 114 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Punkterna 6:o)—12:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13:o).

I denna punkt hemstälde utskottet, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, måtte besluta,

a) att de ordinarie professorerna vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, med undantag af innehafvaren utaf den Malmstenska professuren, skulle ega att efter fem års väl vitsordad tjenstgöring åtnjuta ett ålderstillägg å lönen af 500 kronor och efter ytterligare fem års sådan tjenstgöring ett andra ålderstillägg likaledes af 500 kronor, med rätt för innehafvare af sådan ordinarie professorsbefattning, hvarom nu vore fråga, att för åtnjutande af ålderstillägg tillgodoräkna sig den tjenstgöringstid såsom ordinarie professor, hvilken infallit före dessa bestämmelsers trädande i tillämpning;

b) att för dem, hvilka sålunda egde att komma i åtnjutande af ålderstillägg, 2,000 kronor utaf aflöningen skulle utgöra tjenstgöringspenningar och återstoden skulle anses såsom lön;

c) att tjensteman, som inginge på de nya bestämmelserna, skulle, då han uppnått 65 lefnadsår, vara förpligtad att med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjensten afgå, Kongl. Maj:t dock obetaget att låta med afskedet anstå, derest och så länge

Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.
(Forts.)

den pensionsberättigade pröfvades kunna i tjensten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kunde finnas villig att i densamma kvarstå;

d) att sådan tjensteman, som nyss sagts, skulle vara skyldig underkasta sig de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunde vara stadgade; samt

e) att omförmälda ålderstillägg skulle utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg.

Vid punkten hade reservation afgifvits af herrar *Pehrson* i Törneryd, *S. G. von Friesen*, *Persson* i Stallerhult, *Larsson* i Mörtlösa, *Persson* i Tällberg, *Sjö*, *Odqvist* och *Olsson* i Fläsbro, hvilka yrkat,

att Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan punkten blifvit föredragen, yttrade:

Herr von Friesen: Herr talman! Under hänvisning till det beslut, kammaren nyss fattat under femte punkten, får jag äfven vid denna punkt yrka bifall till reservationen.

Herr Månsson: Jag skall be att på de skäl, utskottet anført, få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Efter det herr vice talmannen gifvit propositioner på de under öfverläggningen gjorda yrkandena, biföll kammaren den af herr *Pehrson* i Törneryd med flere afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Efter föredragning vidare af *punkten 14:o*), angående anslag till en laborator och en vaktmästare vid kliniska laboratoriet å serafimerlasarettet, anförde

Herr Hedin i Stockholm: Jag har icke något att invända mot hvad som föreslås. Men jag har nödgats välja denna punkt för att beträffande en karolinska institutet underlydande inrättning, nemligen tandläkarinstitutet, få göra en hemställan till departementschefen eller fästa hans uppmärksamhet på några förhållanden, som påkalla en undersökning.

Anledningen till att jag fått någon kännedom derom var en fråga, som till mig framställdes, huruvida det kunde vara rimligt att förvägra en person att taga kännedom om den vid polikliniken förda journalen, hvilken icke upplyser om några ömtåliga saker alls. Då jag frågade, hvad anledningen kunde vara till denna vägran, fick jag sådana upplysningar som följande: att, när den, som — alldeles icke i något obehörigt intresse, utan för att få tillfälle att inhemta upplysningar om några sidor af undervisningen vid institutet — sökte

taga kännedom om journalen, hade fått nej och vände sig till notarius publicus, denne då fick gå förgäfvos fyra dagar å rad, ehuru han infann sig på den för allmänheten bestämda timmen, då en af lärarne skulle vara tillstädes. Detta gaf mig anledning att göra åtskilliga andra frågor; och deraf uppstod min önskan att anhålla hos departementschefen, att han ville undersöka förhållandena vid institutet beträffande särskildt en afdelning, nemligen protés-afdelningen.

Det föreligger här exempel på en sak, som icke är så sällsynt, nemligen att det händer, att embeten skötas mindre väl, när innehafvarne af desamma hafva en större enskild verksamhet, enskild praktik och enskild affärsverksamhet.

Det är alldeles icke likgiltigt för de blifvande tandläkarne, om deras undervisning, i följd af lärares sätt att sköta densamma, kommer att taga en icke obetydligt längre tid, än som skulle erfordras för att vinna den utbildning, som för dem behöfves. Och detta, att förlänga tiden för deras studier utöfver hvad som är alldeles nödvändigt, är sannerligen icke i kårens intresse och icke heller annat än skadligt för den viktiga uppgift, som, efter hvad alla läkare nu för tiden förkunna, är tandläkarekonsten och dess utöfware förelagd.

I denna sak hafva mig meddelats åtskilliga upplysningar, som det torde vara onödigt, att jag inlåter mig på, för den händelse att herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet skulle redan med anledning af dessa antydningar vilja företaga en undersökning af förhållandena, i hvilket fall jag ju också kunde måhända enskildt få meddela några ytterligare upplysningar och slippa upptaga kammarens tid med dem. Så mycket kan jag emellertid säga, att det icke är på grund af några lösa och otillförlitliga uppgifter, som jag gör denna hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 15:o)—17:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Sedan härefter *punkten 18:o)*, angående höjning af anslaget till understöd åt enskilda läroverk, blifvit föredragen, anförde:

Herr David Bergström: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att göra någon som helst invändning mot ifrågavarande anslag. Men jag har funnit mig tvungen att begagna detta tillfälle att här beröra en omständighet, hvilken inom vissa läroverkskretsar, bland såväl lärare som lärjungar, väckt icke ringa uppmärksamhet.

Som kammarens ledamöter hafva sig bekant, meddelar Kongl. Maj:ts rättighet åt vissa privata läroanstalter att anställa mogenhetspröfning med sina lärjungar, dock under vilkor, att dessa lärjungar skola hafva följt undervisningen vid läroanstalten under en tid af

*Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie professore-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.*

(Forts.)

Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flera i Upsala
och Lund.

(Forts.)

minst två år i dess högsta klasser. Det är klart, att det är en stor fördel för en lärjunge, om han får afflägga sin mogenhetsexamen vid ett läroverk, hvars undervisning han har följt, och hvars lärare han känner till, liksom å andra sidan den af mig angifna tidsbestämmelsen innebär en naturlig och nödvändig säkerhetsåtgärd, allra helst som åtskilliga af dessa privata läroanstalter, särskildt i de högre klasserna, befolkas i väsentlig mån med lärjungar, hvilka på ett eller annat sätt misslyckats vid statens läroverk.

Om det då skulle hända, att Kongl. Maj:t i enskilda fall suspenderade denna säkerhetsbestämmelse, så vore detta egnadt att ådraga sig ganska mycken uppmärksamhet på vederbörligt håll, men ännu större måste uppmärksamheten blifva, om man företager sig att på omvägar göra denna utaf Kongl. Maj:t gifna bestämmelse om intet. Så har emellertid vid upprepade tillfällen under de senare åren skett vid en privat läroanstalt i södra Sverige, nemligen vid Lunds privata elementarskola, i det att lärjungar vid denna skola, som *icke* deltagit i dess undervisning under den af Kongl. Maj:t bestämda tid, hafva anmält sig såsom privatister vid högre allmänna läroverket i samma stad och sedermera — märk väl af ecklesiastikdepartementet — hänvisats att undergå mogenhetspröfning vid Lunds privata elementarskola. Jag bör tillägga, att visserligen *icke alla* lärjungar af denna kategori blifvit hänvisade till Lunds privata elementarskola." Det är på *ett* undantag när — och det är just detta, som är egnadt att ådraga sig ännu högre grad af uppmärksamhet — det är på *ett* undantag när *adliga* ynglingar, som på detta sätt blifvit privilegierade, och det är icke endast malicen, som säger, att det är på grund af mer eller mindre höga förbindelser, som stundom för studier ganska obeqväma ynglingar fått åtnjuta denna förmån.

Det är klart, att detta måste ådraga sig uppmärksamhet, att det måste väcka förvåning i lärarekretsar och tillika väcka ond blod bland lärjungar och deras målsmän. Detta är ett nytt adligt privilegium, som icke passar för vår tid, och jag tror det vara önskligt, att chefen för ecklesiastikdepartementet måtte för framtiden i allo respektera de af Kongl. Maj:t i detta afseende gifna föreskrifter beträffande mogenhetsexamens afläggande vid de privata läroverken.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Claëson: Må det tillåtas mig att lemna några upplysningar med anledning af det sista anförandet.

Det förhåller sig nemligen så, att Kongl. Maj:t i åtskilliga fall, särskildt på sista tiden, när privata skolor fått s. k. dimissionsrätt, gifvit den bestämmelsen, att de skulle vara skyldiga att i mogenhetsexamen pröfva icke endast dem, som varit anmälda vid läroverket, d. v. s. dem, som minst två år tillhört läroverket, utan äfven sådana, som dit hänvisats från annat håll. Jag har nu icke några siffror till hands, så att jag kan icke lemna några detaljerade uppgifter i detta hänseende, men jag skall anhålla

att få såsom en allmän upplysning meddela, att man mycket ofta får mottaga ansökningar från privatister eller deras målsmän, att de måtte hänvisas till det eller det läroverket. Härför anföras då alltid några skäl. Ibland åberopas medellöshet, ibland att ynglingen är till helsan klen, så att det vore önskligt, att han finge stanna i den stad, der han vistas. Man har så godt som möjligt sökt tillmötesgå dylika önsknings, så att jag skulle tro, att åtminstone hvarje vår, då ju antalet abiturienter är större, man sökt uppfylla 30 à 40 sådana önsknings.

*Angående
ålderstillägg
för de ordina-
rie professo-
rerna med
flere i Upsala
och Lund.*

(Forts.)

Beträffande den siste ärade talarens yttrande derom, att detta skulle inträffat äfven med sådana, som anmält sig såsom privatister och gått kortare tid än två år vid Lunds privata elementarskola, så vågar jag icke bestrida denna hans uppgift — jag förmodar, att den är riktig — men att det skett med någon hänsyn till *adliga* eller *oadliga* ynglingar, vill jag förneka, utan har det skett, så har det varit med anledning af framställda motiverade önsknings.

Vidare yttrades ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19:o).

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att dels medgifva, att i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 11 januari 1902 angifna grunder statsunderstöd finge tilldelas högre skolor för qvinlig ungdom och sådana samskolor, som vore upprättade å orter, der allmänt läroverk för gossar ej finnes, samt att ett årligt bidrag måtte lemnas till pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för qvinlig ungdom, motsvarande högst 30 kronor för hvar och en af de delegare, som erlade årsafgift, dels ock för ifrågasvarande ändamål höja anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom med 160,000 kronor eller från 200,000 kronor till 360,000 kronor.

*Angående
höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

Grunderna för erhållande af statsbidrag till omförmälda skolor skulle enligt departementschefens till åberopade statsrådsprotokollet afgifna förslag blifva följande:

a) att skolan, oberäknadt s. k. förberedande klasser, skulle meddela undervisning i minst fem årsklasser och under senaste tre år, hvarunder statsunderstöd åtnjutits, hafva haft i medeltal minst 30 lärjungar, tillhörande sistnämnda årsklasser, eller, beträffande nytillkommande skola, vid den tid, då ansökning om statsbidrag gjordes, räkna minst 30 lärjungar i sist berörda klasser;

b) att kommun eller enskilde donatorer, med det undantag, hvarom i c) här nedan omförmäldes, till skolans uppehållande skulle lemna bidrag, hvars värde för år räknadt uppginge till minst samma belopp som statsunderstödet;

c) att åt skola, som i a) nämnts, kunde tilldelas statsunderstöd af högst 45 kronor för hvar och en af dess lärjungar i klasserna öfver de förberedande, med iakttagande härvid, dels att detta under-

Angående
höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)

stöd finge utgå med högst 4,500 kronor till hvarje skola, dels att hvarje i a) nämnd skola, som meddelade undervisning i huslig ekonomi, kunde för detta ändamål tilläggas ett särskildt understöd af högst 1,000 kronor, för hvilket särskilda understöd motsvarande bidrag af kommun eller enskilde donatorer ej erfordrades;

d) att genom intyg af vid skolan anställd legitimerad läkare skulle styrkas, att anordningarna vid skolan vore i hygieniskt hänseende tillfredsställande och undervisningen så ordnad, att öfveranstängning af lärjungarne derigenom icke föranleddes;

e) att lärjungar till det antal, som af Kongl. Maj:t, med hänsyn tagen till såväl understödets belopp som antalet lärjungar och läsfafdelningar vid skolan, bestämdes skulle erhålla undervisning i skolan, dels kostnadsfritt och dels mot en årsafgift, som icke öfverstege 50 kronor;

f) att årlig berättelse skulle afgifvas om skolans verksamhet; samt

g) att skolan skulle vara underkastad den kontroll och de bestämmelser i öfrigt, som Kongl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehafat en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 91, deri herrar *F. Berg* i Stockholm och *E. Hammarlund* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att af de i punkten 19 under åttonde hufvudtiteln af Kongl. Maj:t föreslagna vilkor för statsunderstöds tilldelande åt högre skolor för qvinlig ungdom och vissa samskolor det under mom. e) upptagna vilkoret måtte utgå.

Utskottet hemställde:

att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning samt med afslag å herrar Bergs och Hammarlunds omförmälda motion, måtte

I) godkänna följande grunder för tilldelande af statsunderstöd åt högre skolor för qvinlig ungdom och sådana å orter, der allmänt läroverk för gossar ej finnes, upprättade samskolor, som vid dessa grundens trädande i tillämpning redan vore i åtnjutande af statsbidrag från förevarande anslag, nemligen:

a) att skolan, oberäknadt s. k. förberedande klasser, skulle meddela undervisning i minst fem årsklasser och under senaste tre år, hvarunder statsunderstöd åtnjutits, hafva haft i medeltal minst 30 lärjungar, tillhörande sistnämnda årsklasser, eller, beträffande nytillkommande skola, vid den tid, då ansökning om statsbidrag gjordes, räkna minst 30 lärjungar i sist berörda klasser;

b) att kommun eller enskilde donatorer till skolans uppehållande skulle lemna bidrag, hvars värde för år räknadt uppginge till minst samma belopp som statsunderstödet;

c) att åt skola, som i a) nämnts, kunde tilldelas statsunderstöd af högst 45 kronor för hvar och en af dess lärjungar i klasserna öfver de förberedande, med iakttagande härvid, dels att detta understöd finge utgå med högst 4,500 kronor till hvarje skola, dels att hvarje i a) nämnd skola, som meddelade undervisning i huslig

ekonomi, kunde för detta ändamål tilläggas ett särskildt understöd af högst 500 kronor;

d) att genom intyg af vederbörande eforalstyrelse blifvit styrkt, ej mindre att anordningarna vid skolan vore i hygieniskt hänseende tillfredsställande och undervisningen så ordnad, att öfveransträngning af lärjungarne derigenom icke föranleddes, än äfven att legitimerad läkare vore vid skolan anställd;

e) att ämneslärarinna, som hade sin hufvudsakliga tjänstgöring i klasserna öfver de förberedande, skulle för tjugufyra timmars undervisning i veckan under trettiosex läsveckor om året, påsk- och pingstferier samt tillfälliga lofdagar inberäknade, erhålla aflöning, uppgående minst till ordinarie folkskolelärarinnas inom samma kommun för åtta månaders tjänstgöring bestämda lägsta aflöning med inberäknande af naturaförmånerna, samt för mindre eller större antal läsveckor eller veckotimmar i proportion härtill;

f) att lärjungar till det antal, som af Kongl. Maj:t bestämdes, skulle erhålla undervisning i skolan dels kostnadsfritt och dels mot en årsafgift, som icke öfverstege 50 kronor;

g) att årlig berättelse skulle afgifvas om skolans verksamhet; samt

h) att skolan skulle vara underkastad den kontroll och de bestämmelser i öfrigt, som Kongl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva; och skulle emellertid det under e) upptagna vilkor intill år 1908 tillämpas endast med afseende å statsbidrag till skola, som vid dessa grundens trädande i tillämpning ej vore i åtnjutande deraf, äfvensom, hvad anginge en vid nämnda tidpunkt af staten understödd skola, för tilldelande åt densamma af statsbidrag till högre belopp, än den då uppbure;

II) medgifva, att ett årligt bidrag måtte lemnas till pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för qvinlig ungdom, motsvarande högst 30 kronor för hvar och en af de delegare, som erlade årsafgift; samt

III) för ifrågavarande ändamål höja anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom med ett belopp af 147,500 kronor eller från 200,000 kronor till 347,500 kronor.

Reservation vid punkten hade afgifvits af herrar *H. P. Tamm* och *C. J. G. Swartz*, hvilka ansett, att den i momentet e) i afd. I) af utskottets förslag intagna bestämmelse icke bort inflyta bland grunderna för åtnjutandet af understöd från förenämnda anslag.

Sedan utskottets under afdelningen I gjorda hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Darin: Herr talman, mina herrar! Kongl. Maj:ts förslag i denna del och statsutskottets tillstyrkande hemställan af detsamma ha af alla vänner till de högre flickskolorna helsats med stor glädje. Då 1896 års statsutskott med afprutning på Kongl. Maj:ts fram-

*Angående
höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

(Forts.)

ställning föreslog det anslagsbelopp, som af Riksdagen beviljades och som fortfarande utgår, vågade jag uttala den förmodan, att det icke skulle dröja länge, innan detta belopp befunnes vara otillräckligt, och jag uttalade tillika den förhoppningen, att Riksdagen då skulle vara snar att bifalla Kongl. Maj:ts framställning om ifrågavarande anslags höjande. Denna min förmodan har hitintills på det klaraste sätt bekräftats.

Kongl. Maj:t har låtit anställa en sorgfällig undersökning af de högre flickskolornas ekonomiska förhållanden, och resultatet af denna undersökning visar på ett oförtydbart sätt, att många utaf dessa skolor laborera med en mycket svag ekonomi, ja, att många af dem föra en rent af bekymmersam tillvaro. Den nämnda utredningen har likaledes visat, att de löneförmåner, som de ifrågavarande skolornas lärarinnor åtnjuta, i många fall äro mycket otillräckliga.

Statsutskottet har nu särskildt åt det senare förhållandet egnat en mycket välvillig uppmärksamhet, och utskottet säger, att för detta missförhållandes afhjelpande bör ibland vilkoren för statsunderstöds åtnjutande intagas en bestämmelse, som icke finnes i Kongl. Maj:ts förslag. Denna bestämmelse innehålles i mom. e). Jag kan icke annat än på det lifligaste gilla syftet med denna bestämmelse, men jag kan icke i samma grad gilla bestämmelsens formulering, som jag för min del tror vara mindre lyckad.

Dels synes det mig vara, principiellt sedt, oegentligt, att disponerandet af statsmedel i vissa fall skulle komma att stå i beroende af beslut på ett område, dit Kongl. Maj:ts befogenhet icke sträcker sig, nemligen de respektive kommunernas kyrkostämman, dels anser jag formuleringen af denna bestämmelse vara mindre lyckad med hänsyn till de faktiska förhållandena och sjelfva syftet med densamma. Om bestämmelsen antages med den nu föreslagna formuleringen, kan det inträffa, att lärarinnor vid ifrågavarande skolor komma att åtnjuta *lägre* lön, än statsutskottet säkerligen afsett, nemligen på sådana orter, der till följd af lokala förhållanden folkskolelärarinnornas lägsta lön är lågt satt. Men å andra sidan kan inträffa på vissa andra platser, der folkskolelärarinnornas löner äro så ovanligt *högt* tilltagna, att det vilkor, som innehålles uti den ifrågavarande bestämmelsen, kommer att blifva besvärande för flickskolor med svag ekonomi. Jag tänker härvid särskildt på förhållanden, som ligga mig närmast, nemligen på förhållandena i den stad, som jag har äran att representera. Der finnes å ena sidan en högre flickskola med en mycket *god* ekonomi, som redan aflönar sina lärarinnor med belopp, som äro fullt motsvarande dem, som folkskolelärarinnorna i staden åtnjuta, fastän dessa äro de högsta, såvidt jag vet, som inom någon kommun åtnjutas, men å andra sidan finnes det en högre flickskola, som underhålles af enskild person, och denna skola laborerar med mycket *svag* ekonomi, hvarför det, som jag tror, skulle blifva ganska svårt för skolan att fylla det vilkor, som här är ifrågasatt.

Det synes mig, som om det syfte, som statsutskottet velat

främja, bättre tillgodoses, i fall man fixerar ett *minimibelopp* för aflöningen. Om detta belopp får en skälig storlek, så att aflöningen i hvarje fall kan anses vara tillräcklig för de ifrågavarande lärarinorna, tror jag, att man bättre vinner syftet än med den formulering, som utskottet föreslagit. Jag skall därför tillåta mig, herr talman, att här framställa ett ändringsförslag rörande denna punkt, hvilket ändringsförslag redan blifvit antaget af Första Kammaren. Förslaget har följande lydelse: »— — — e) att *ämneslärarinna, som har sin hufvudsakliga tjänstgöring i klasserna öfver de förberedande, skall för tjugufyra timmars undervisning i veckan under trettiosex läsveckor om året, påsk- och pingstferier samt tillfälliga lofdagar inberäknade, erhålla aflöning, uppgående till minst ett tusen ett hundra kronor samt för mindre eller större antal läsveckor eller veckotimmar i proportion härtill — — —*». I detta förslag är således minimilönen fixerad till 1,100 kronor, hvilket synes vara en skälig aflöning för de ifrågavarande lärarinorna.

*Angående
höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

(Forts.)

Ett antagande af detta förslag komme naturligtvis icke att i någon mån hindra, att, der omständigheterna det medgifva och Kongl. Maj:t finner skäligt att fordra det, man har ett högre aflöningsbelopp än 1,100 kronor. Faktiskt är det redan nu högre än detta belopp på flera håll.

Utöfver detta ändringsförslag tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på en annan sak. Öfverst på sid. 48 står: »skolande emellertid det under e) upptagna vilkor intill år 1908 tillämpas endast med afseende å statsbidrag till skola» etc. Denna bestämmelse synes mig mindre väl träffad. Det torde vara lämpligast, att det öfvergångsstadgande, hvarom här är fråga, fastställes med hänsyn till de anslagsperioder, som nu tillämpas vid statsbidragets utdelande. Dessa perioder omfatta tre år. Om man nu tänker sig öfvergångstiden omfatta tvenne dylika perioder, kommer den att utgöra sex år, och för att detta må kunna blifva fallet, bör siffran 1908 ändras till 1909. I sammanhang med mitt föregående yrkande tillåter jag mig således hemställa, herr talman, att äfven den nu nämnda ändringen måtte komma till stånd.

Herr Bystedt: Då jag under mer än ett quarters sekel har undervisat uti en skola för qvinlig ungdom och under en stor del af denna tid haft äran närmast leda denna skolas arbeten, har jag haft tillfälle att något sätta mig in i hithörande förhållanden. Det torde då icke heller kunna anses ligga något förvånansvärdt deruti, att jag anser mig först och främst manad att frambära ett hjertligt och vördnadsfullt tack till utskottets herrar ledamöter för den synnerliga välvilja, som de visat de högre flickskolorna och särskildt deras lärarinnor genom att tillstyrka i hufvudsak Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Hvad beträffar den minimilön af 1,100 kronor, som Första Kammaren för sin del beslutat skola utgå för ifrågavarande lära-

*Angående
höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

(Forts.)

rinnor, i stället för att, som utskottet föreslagit, denna minimilön skall utgöra samma belopp som minimilönen för folkskolelärarinnorna på platsen, så torde nog meningarna härvidlag kunna vara ganska delade. 1,100 kronor på ett ställe är nemligen icke alltid detsamma som 1,100 kronor på ett annat. Om en lärarinna får 1,100 kronor i en dyrare stad, har detta belopp mindre värde, än om en lärarinna får 1,100 kronor i en billigare stad. Det skulle nog kanske finnas anledning att beträffande denna punkt gå med på utskottets förslag, ty man får väl antaga, att de respektive kommunerna bestämma minimilönerna åt sina ordinarie folkskolelärarinnor med hänsyn till lefnadskostnaderna å de olika orterna. Denna jämförelsegrund skulle nog vara riktig och naturlig, men då Första Kammarren redan för sin del antagit förslaget om en minimilön af 1,100 kronor för lärarinnorna vid dessa flickskolor, vill jag för min del icke motsätta mig detta förslag, utan ber att få instämma med den föregående talaren och således yrka bifall till utskottets förslag med den lilla ändringen, att minimilönen sättes till 1,100 kronor, ehuru jag tror, att det är många små flickskolor, som derigenom komma att, åtminstone i början, slita ondt och få svårigheter att kunna tillgodogöra sig det ökade anslaget. Olägenheterna härutinnan tror jag dock kunna minska så småningom, i all synnerhet som Kongl. Maj:t torde hafva befogenhet att vidtaga de små ändringar och jemkningar, som härvidlag kunna behövas. Genom bifall till förslaget om en minimilön af 1,100 kronor vinner man med säkerhet, hvad man här åsyftat, nemligen att det ökade anslaget blir tydligen angifvet vara afsedt för *förbättring* af de ytterligt svaga lönerna för lärarinnor vid högre flickskolor och icke för andra ändamål.

Jag vill således instämma med den föregående talaren i hans yrkande på bifall till utskottets förslag med den jemkningen, att minimilönen för de ifrågavarande lärarinnorna måtte sättas till 1,100 kronor.

Herr von Friesen: Herr talman! Det är lätt att förstå anledningen, hvarför utskottet velat uppställa detta vilkor för erhållande af det ökade statsbidrag, hvarom här är fråga.

Alla, som talat för att staten mer än hittills skulle träda emellan för att hjälpa de högre flickskolorna, ha såsom det förnämsta skälet därför framhållit nödvändigheten deraf, att lärarepersonalen vid dessa flickskolor erhåller bättre löneförmåner än den hittills haft.

Utredningen har visat, att vid vissa flickskolor lönerna varit sådana, att de näppeligen kunna godkännas under nuvarande tider såsom motsvarande existensminimum för personer i den klass, hvarom här är fråga. Det berättigade i ett sådant påstående finner man, om man jemför lärarinnornas löner vid de högre flickskolorna med t. ex. de löner, Riksdagen beslutat för qvinliga postexpeditörer af lägsta klass, för interurbantefonister, qvinliga telegrafister o. s. v.

Behovvet af ökade löneförmåner för lärarinnorna har heller icke varit bestridit, men man har trott, att det icke gick an att för åtnjutande af det ökade statsbidraget uppställa sådana vilkor, som här föreslagits, därför att detta skulle vara alltför betungande för flickskolorna.

Men då har utskottet varit af den öfvertygelsen, att det icke vore staten värdigt att lemna sitt understöd åt anstalter, vid hvilka lärarinnorna hade svältlöner. Det är *den* utgångspunkten, som varit bestämmande för utskottet. Meningarna hafva emellertid varit något skiftande derom, huru detta vilkor skulle formuleras. En formulering föreligger här i utskottets betänkande. Den utgår derifrån, att det ju kunde vara lämpligt, att löneförmånerna på olika orter lämpade sig efter de lokala förhållandena. Det har ofta betonats, att det vore önskvärdt, om äfven i fråga om statens embets- och tjänstemän lönerna lämpades efter olika förhållanden på olika orter. På förevarande område skulle nu vara en möjlighet att tillämpa en sådan grundsats genom att ansluta sig till de löner, som vederbörande kommuner funnit skäligt bestämma för sina lärarinnor.

Jag vet icke, om man med skäl kan säga, att någon obehörig ojemnhet förefinnes uti dessa löner, men jag tar för gifvet, att då kommunerna bidraga till dessa löner, göra de dem icke större i hvarje fall, än hvad de anse vara lämpligt just för den ort, der den lärarinna, hvars lön skall bestämmas, är anställd. Åtminstone har det varit den tanken, som legat bakom den form utskottet gifvit åt sin önskan, om hvilken jag nyss nämnde, att nemligen tillförsäkra lärarinnorna en behörig del utaf det ökade statsbidrag, hvarom här är fråga.

Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten uppå, att, för den händelse kammaren önskar bifalla utskottets förslag i denna punkt, det vore skäl att göra någon ändring uti punkten. Det förekommer nemligen fall, då folkskolelärarinna icke är anställd i en kommun, som har en högre flickskola; och för det fallet torde det — om man eljest vill biträda utskottets förslag — vara lämpligt att fixera såsom minimilön för en lärarinna vid en högre flickskola den lagstadgade minimilönen för folkskolelärarinnorna. Vilket skulle då komma att lyda på följande sätt: »att ämneslärarinna, som har sin hufvudsakliga tjänstgöring i klasserna öfver de förberedande, skall för tjugufyra timmars undervisning i veckan under trettiosex läsveckor om året, påsk- och pingstferier samt tillfälliga lofdagar inberäknade, erhålla aflöning, uppgående minst till ordinarie folkskolelärarinnas inom samma kommun för åtta månaders tjänstgöring bestämda lägsta aflöning, med inberäknande af naturförmånerna eller, om ordinarie folkskolelärarinna icke är inom kommunen anställd, högsta lagstadgade lön för ordinarie folkskolelärarinna likaledes med inberäknande af naturförmånerna samt för mindre eller större antal läsveckor eller veckotimmar i proportion härtill.»

*Angående
höjning af
anslaget till
högre skolor
för kvinnlig
ungdom.*

(Forts.)

Angående
höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)

På sådant sätt tror jag vilkoret blir så godt formuleradt som med den uppfattning, som legat till grund för här förekommande förslag, låter sig göra.

Under förutsättning således, att kammaren finner lämpligt att i hufvudsak antaga det af utskottet afgifna förslaget, ber jag att få göra yrkande om denna ändring i formuleringen.

Herr Berg i Stockholm instämde häruti.

Herr Hammarlund: Herr vice talman! Jag skall be att få ansluta mig till den mening, som förfäktats af herr von Friesen, och bestämdt motsätta mig det ändringsförslag, som i förmiddags blifvit antaget i Första Kammaren, och hvartill bifall här yrkats af herr Darin.

Det går som en röd tråd igenom hela den utredning, som här föreligger angående de högre flickskolorna, att afsigten är att förbättra lärarinnornas löner. Det är ju därför, som man nu skulle besluta att öka statsbidraget, och det är alltså fullt i sin ordning, att statsutskottet sökt hitta på något vilkor och någon bestämmelse, så att det mål, som man vill ernå, också verkligen kan vinnas, och för min del tycker jag, att statsutskottet lyckats ganska bra härutinnan.

Nu säger herr Darin, att om vi antaga utskottets bestämmelse, kan detta bli besvärande för skolor med dålig ekonomi, hvilka icke ha råd att ge sina lärarinnor sådana löner, som blifvit bestämda för folkskolelärarinnorna på samma plats. Men hela detta förslag om högre statsbidrag har ju tillkommit just för att lärarinnorna skulle få det bättre, och vill man vinna det målet, tror jag, att man får gå den väg, som anvisats af statsutskottet.

Hvad skulle inträffa, om man bifölle det af herr Darin framställda yrkandet? Jo, då skulle de vid dessa högre flickläroverk anställda lärarinnor öfverallt få en minimilön af 1,100 kronor. Oafsedt skilnaden i lefnadskostnader, skulle t. ex. i Stockholm och Enköping minimilönen vid flickläroverken bli densamma. Men så är icke förhållandet i fråga om folkskolelärarinnorna. Ty uti de större och dyrare städerna, såsom t. ex. i Sundsvall, hvars representant här nyss hade ordet, anse sig myndigheterna skyldiga att höja lönerna för att kunna få dugliga folkskolelärarinnor. Är det då icke alldeles riktigt, att man på dessa platser med höga lefnadskostnader också bereder lärarinnorna vid de högre flickskolorna samma förmån som folkskolelärarinnorna, och att man således härvidlag gör båda dessa kategorier likställda, gör dem, så att säga, till en och samma kår med gemensamma intressen.

Om man fastställer minimilönen till 1,100 kr., blifva redan från början flickläroverkens lärarinnor i våra större städer, der de flesta lärarinnorna äro anställda, sämre lottade än folkskolelärarinnorna. Och hur blir det i framtiden, då tidsförhållandena kräfva en ökning?

Nej, statsutskottets vilkor äro snarare för milda än för stränga. Det kunde hafva behöfts något äfven beträffande kompetensen. I fråga om folkskolelärare och folkskolelärarinnor ha staten fastslagit mycket noggranna bestämmelser rörande deras *kompetens* för att statsbidrag till deras aflöning skall kunna utgå. Men här finnes *icke* uppställt något som helst vilkor om viss kompetens.

För öfrigt skulle jag vilja ifrågasätta, huruvida det icke hade varit bättre att liksom på folkskolans område bestämma statsbidraget med hänsyn till antalet lärarekrafter, deras lön och kompetens i stället för att uteslutande lägga barnantalet till grund. Ett flickläroverk med 100 lärjungar kan enligt föreliggande förslag få ända till 4,500 kronors statsbidrag, men en folkskola med samma lärjungeantal har vanligen ett statsbidrag af endast 1,000 à 1,200 kr. Då flickläroverken kunna få så högt statsbidrag, är det sannernligen icke för mycket begärtdt, att lärarinnorna åtnjuta minst samma lön, som vederbörande kommun gifver sina folkskolelärarinnor.

Jag anhåller alltså att få yrka bifall till utskottets förslag med det af herr von Friesen framställda tillägget.

Herr Lindhagen: Jag ber att till de skäl, som anförts af herr von Friesen och herr Hammarlund, få lägga ett ytterligare skäl.

Då det nu är meningen att på rationelt och varaktigt sätt ordna löneförhållandena för ifrågavarande lärarinnor, är det alldeles klart, att utskottets förslag är i hög grad att föredraga framför det förslag, som förordats af herr Darin och en talare på en af norrlandsbänkarne. Ty med det stora intresse, hvarmed folkskolorna omfattas, särskildt på de platser, der enskilda läroverk för flickor finnas, är det alldeles tydligt, att folkskolelärarinnornas löner komma att ordnas så, att de rättas efter tidsförhållandenas kraf. Det vore därför sannolikt en synnerligen lycklig och slutgiltig lösning af löneförhållandena för lärarinnorna vid de enskilda flickläroverken, om dessa lärarinnors lönefråga alltid finge följa med i denna utveckling. Skulle man fixera beloppet till 1,100 kronor, kommer man deremot snart till den punkt, då hela frågan åter befinner sig i dödsvatten, och en ny framställning, liknande den nu föreliggande, måste göras. Jag ber att på grund af denna min uppfattning, hvilken äfven delas utaf många af de lärarinnor, hvarom här är fråga, få yrka bifall till herr von Friesens förslag.

Herr Darin: Jag ber endast att få säga ett par ord i anledning af hvad herr Hammarlund nyss yttrade, eller att, med antagande af det ändringsförslag jag framburit och Första Kammaren antagit, följden blefve, att lönen skulle bli lika t. ex. i Stockholm och Enköping. Det kan jag alls icke förstå. Ty derutaf, att minimilönen är lika, följer alldeles icke, att Kongl. Maj:t skall medgifva, att den faktiska lönen på de olika orterna blir lika.

*Angående
höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

(Forts.)

Angående
höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.

(Forts.)

En annan omständighet, som är af stor vikt för sakens bedömning, är den, jag redan framhållit, att med tillämpning af de grunder, statsutskottet föreslagit, det kan bli mycket svårt för åtskilliga flickskolor att komma i åtnjutande af det understöd, hvarom här är fråga. Öfvergångstiden är visserligen satt till 6 år eller 5 år; men att märka dervid är, att beträffande de skolor, som nu åtnjuta anslag, kräfvess, för att detta anslag skall kunna höjas, att de omedelbart ställa sig till efterrättelse den bestämmelse, som innehålles i mom. e), och det kan för åtskilliga flickskolor bli mycket svårt, för att icke säga rent af omöjligt, att uppfylla vilkoret, då de måste under det nu löpande året höja lärarinneönerna.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Öfverläggningen var härmed afslutad. På hemställan af herr vice talmannen beslöt kammaren, att särskild proposition å hvarje inom förevarande afdelning upptaget moment skulle framställas, hvarefter kammaren fattade nedannämnda beslut.

I fråga om utskottets i *momenten a) — d)* gjorda hemställan biföll kammaren hvad utskottet hemställt.

Beträffande utskottets i *momentet e)* gjorda hemställan, biföll kammaren berörda hemställan med den af herr von Friesen under öfverläggningen föreslagna ändringen.

Vidkommande slutligen utskottets i öfrigt under denna afdelning gjorda hemställan, biföll kammaren hvad utskottet hemställt med den ändring beträffande slutstycket, som af herr Darin under öfverläggningen påyrkats.

I fråga om utskottets under *afdelningen II* gjorda hemställan anförde:

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Vid den nu föredragna punkten skall jag tillåta mig erinra om hvad som yttras i det den kongl. propositionen åtföljande statsrådsprotokollet, sid. 190. Der framhålles nemligen, att de förhöjda årsbidragen till pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för qvinlig ungdom endast kunde komma ett mindretal af de fast anställda lärarinnorna till godo, och att det blefve i synnerhet de yngre lärarinnorna, hvilka äro medlemmar af ifrågavarande pensionsinrättning, som komme i åtnjutande deraf. Ty af de 777 föreståndarinnor och lärarinnor med fasta årslöner, som höstterminen 1900 tjenstgjorde vid våra statsunderstödda högre flick- och samskolor, voro nemligen icke flera än 285 delegare i denna pensionsinrättning. De äldre lärarinnorna ha på grund af de höga retroaktivafgifter, som

måst föreskrivas för medlemmar, hvilka inträda vid högre ålder, varit hindrade att ingå i pensionsinrättningen.

I fråga om de nära 500 lärarinnor, som ej tillhörde nämnda inrättning, föreligger emellertid för närvarande ingen utredning i afseende å deras pensionsförhållanden. En sådan utredning bör dock åstadkommas. Af statsutskottets yttrande på sid. 46 i betänkandet, der det heter: »ehuru det icke undgått utskottets uppmärksamhet, att endast ett fåtal bland lärarinnorna, och dessa i allmänhet jemförelsevis unga, skulle häraf draga fördel, under det att för de äldre lärarinnorna möjligheten att erhålla pension icke enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle underlättas,» tror jag, att man med skäl kan draga den slutsatsen, att utskottet icke ogera skulle se, att någon åtgärd vidtoges för de äldre lärarinnornas räkning genom att bereda dem inträde i någon kassa eller på annat sätt.

Nu är väl sannolikt, att, genom bidrag dels från staten, dels från vederbörande kommun eller skolstyrelse, dels ock från lärarinnorna sjelfva, det skulle kunna åstadkommas ett antagligt förslag att tillförsäkra dessa äldre lärarinnor, som slitit ut sig i skolans tjänst, något understöd på ålderns dagar. Derför erfordras emellertid först och främst en *utredning* af hithörande förhållanden, och jag förmenar, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i nyssnämnda uttalande af statsutskottet bör ha anledning nog att låta verkställa en sådan för att till en kommande Riksdag framlägga det förslag, utredningen kan gifva vid handen.

Jag har, herr talman, endast velat fästa uppmärksamheten på denna ömmande angelägenhet och yrkar för öfrigt bifall till den föredragna punkten.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att yttra mig i ungefärligen samma riktning som den siste talaren.

Jag ber att få ytterligare understryka den förhoppning och önskan han uttalade, men jag vill tillika erinra om, hvad som för en del af kammarens ledamöter kanske icke är bekant, nemligen att en stor del af dessa 500 lärarinnor, om hvilkas pensionsförhållanden, såsom den siste talaren sade, icke någon utredning föreligger, dock genom inbetalningar, gjorda antingen af dem sjelfva eller af vederbörande skolstyrelser, tänkt på sin pensionering. Utom den i Kongl. Maj:ts proposition omförmälda pensionsinrättningen, som kallar sig »pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för qvinlig ungdom», finnes nemligen äfven en annan pensionsinrättning för lärarinnor, som heter »Svenska lärarinnornas pensionsförening». Denna sistnämnda förening, som enligt det föreliggande förslaget ej skulle få något understöd, och om hvilken jag förnummit, att hos åtskilliga den missuppfattningen råder, att den icke skulle vara fullt säker, är vida äldre och, det vågar jag påstå, äfven *ekonomiskt säkrare* stäld än den här till bidrag förordade pensionsinrättningen.

*Angående
höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

(Forts.)

Angående
höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.

(Forts.)

Den är nemligen grundad på hufvudsakligen samma princip som »ränte- och kapitalförsäkringsanstalten» i Stockholm och således egentligen en lifränteanstalt. Den lägsta årliga afgift, som der kan erläggas af en lärarinna, som vill komma in i anstalten, är 15 kr. och den högsta 500 kr., och insättningar få sedermera göras efter råd och lägenhet. Vid 55 års ålder erhålles en pension, beräknad efter det belopp, till hvilket lärarinnans behållning vid den tiden uppgår. Den högsta behållning någon kan få åtnjuta pension för är 6,000 kr., och pensionerna ha i allmänhet uppgått till 7 à 9 % å behållningen. För år 1901 voro de i det närmaste 9 %. Den högsta pensionen var sålunda 540 kr. Häraf behagade kammaren finna, att den ifrågavarande kassan är fullt ut lika säker, ja, säkrare än den i den kongl. propositionen och statsutskottets utlåtande omförmälda pensionsinrättningen. Och då det naturligtvis icke kan vara meningen, att staten skall taga en *viss särskild* pensionskassa under armarna och sörja för den, utan att i allmänhet understödja lärarinnornas vid högre skolor för qvinlig ungdom pensionering, synes det mig vara af stor vikt, att *alla* dessa lärarinnor komma i åtnjutande af detta pensionsunderstöd och således äfven de, som tillhöra »Svenska lärarinnornas pensionsförening». Beträffande antalet lärarinnor vid högre skolor, som tillhöra denna förening, har jag icke kunnat få tillförlitliga uppgifter, enär föreningen mottager till pensionering alla, som egna sig åt lärarinnekallet; men det är efter all sannolikhet minst lika stort som i den andra, här berörda föreningen, hvilken i korthet brukar kallas för »flickskolornas pensionsförening».

Jag har, såsom sagdt, velat uttala den förhoppning, att något göres för att *alla* lärarinnor vid högre skolor för qvinlig ungdom må komma i åtnjutande af bidrag till sin pensionering, men har intet yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Afdelningen III.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 20:o)—22:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23:o).

I fråga härom yttrade:

Angående
inrättande af
två profes-
surer vid tek-
niska hög-
skolan.

Herr Centerwall: Jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till statsutskottets hemställan. Jag finner denna hemställan så mycket lämpligare, som det förefaller mig, som om re-

geringens förslag om inrättandet af en professur i konstruktion af maskinelement och hissinnätningar m. m. icke vore af tekniska högskolans styrelse tillräckligt motiverad. Jag föreställer mig, att hvad som bäst kunde behövas vore en professur i elektroteknik, en af de nyaste och mest omfattande vetenskaper, som finnas, och hvari undervisningen för närvarande upprätthålles af en lärare på extra stat. Jag skall emellertid icke gifva mig in på denna sak af skäl, att jag ej eger tillräckliga kunskaper dertill. Men hvad jag måste säga är, att det förefaller mig, som om förslaget om inrättandet af just denna professur, åtminstone så vidt styrelsen för tekniska högskolan angår, framkommit för att få en *bestämd* person till tjensten. Af handlingarne framgår nemligen, att tjensten skulle besättas med innehafvaren af lektoratet i konstruktion af enkla maskindelar vid högskolan. För min del anser jag af skäl, som jag ej vill nämna, att en sådan anordning vore mycket olämplig. Personalfrågor äro ju alltid kitsliga, och personalfrågan är här endast en skylt för sakfrågan.

Angående inrättande af två professurer vid tekniska högskolan.

(Forts.)

Jag var i går uppe i tekniska högskolan, då jag har en nära anhörig, som studerar der. När man ser en massa ungdom, som ha ledigt från lektionerna en tio minuter eller en quart, väntar man sig, att de skola se glada och trefliga ut. Men hvad såg jag der? Jo, en samling unga män, med få undantag högst allvarsamma, nedslagna och tankspridda, tydligen nedtyngda af obehagligheter. Detta gaf mig anledning att spörja om orsaken härtill, och jag vill i förbigående nämna, att jag äfven förut haft anledning att taga reda på förhållandena vid tekniska högskolan. Jo, svarades det, vi äro så öfverhopade med arbete, att vi de flesta af de senare nätterna icke fått sofva mera än 3 å 4 timmar, och vi lida derigenom stundom af ren yrsel. Huru kan sådant vara möjligt? Icke äro väl lärarne vid tekniska högskolan sämre än andra lärare? Nej, tvärt om. Icke äro väl stadgarne för tekniska högskolan i och för sig orimliga, och icke vill väl någon af de myndigheter, som ha att göra med denna läroanstalt, hafva det så? Nej, saken beror derpå, att man vid uppgörandet 1901 af den nya stadgan för högskolan icke tänkte på, att förhållandena utvecklats sig annorlunda än 1877, då den förra stadgan uppgjordes. Sedan dess har det, som tillhör ingenjörsvetenskapen, tagit en sådan omfattning, att ämnen blifvit mångdubblade. Det fordras numera för alla att bereda sig mera, men kurstiden är densamma eller för de flesta facken 3 år. Det är dock icke möjligt att på tre år hinna lika mycket nu som år 1877. Dertill kommer en annan sak, nemligen att man så småningom stuckit in i undervisningskurserna en massa ämnen, som kunna vara alldeles förträffliga i och för sig, men som icke höra dit. Icke behöfver exempelvis en ung kemist en sådan vetenskap som geodesi, d. v. s. läran att med tillhjälp af instrument uppmäta jordytan. Det är obilligt, att han under en hel massa timmar skall behöfva sysselsätta sig med detta.

*Angående
inrättande af
två profes-
surer vid tek-
niska hög-
skolan.*

(Forts.)

Vidare är att märka, att vid ett läroverk, som sköter sig, höjas fordringarne undan för undan. Yngre lärare komma till, och till slut blir det, som min ärade granne der uppe en gång anmärkte om universitetens, att fordringarna blifva olidliga. Dessa professorer taga icke tillräcklig hänsyn till hvarandras ämnen. Det är den gamla historien om den, som började med att lägga en liten börda på sin åsna och sedan sade: tål du detta, så tål du mera. Till slut kördes åsnan alldeles dödstrött.

Vi, som hafva våra söner vid tekniska högskolan, äro icke betjenta med dessa förhållanden och vilja icke längre tåla dem. Jag har därför tagit mig friheten att fästa uppmärksamheten vid dem. Herr statsrådet kan naturligtvis såsom chef för ett vidtomfattande departement icke personligen följa allt. Jag har därför ansett mig böra fästa hans uppmärksamhet på förhållandet.

Jag vill tillägga, att jag äfven kunde omnämna andra missförhållanden vid läroverket. Jag kunde påpeka den olämpliga personliga behandling af lärjungarne, äfven af de bästa, mest begåfvade och flitigaste, som förekommer på vissa håll. Jag kunde äfven omnämna detta galna pliktssystem, som dock har hemul i stadgarne. Är en gosse frånvarande från en lektion, får han betala en krona i plikt, ehuru det kanske varit alldeles nödvändigt för honom att vara borta. Tekniska högskolan är en märkvärdig blandning af småskola och högskola. Den är småskola så till vida, som alla dessa studenter skola såsom småpojkar vara närvarande vid hvarenda lektion. Underlåta de detta, så få de plikta. De måste sitta sina tre timmar på förmiddagen, äfven om de samma dag hafva tentamen eller, såsom det kallas, repetitionsförhör.

Resultatet af allt detta är en öfveransträngning af den art, att jag, så länge jag lefvat och haft med undervisningsväsendet att göra, icke sett maken. Jag tror, att detta påstående af dem, som känna förhållandena, icke skall i ringaste grad stämplas såsom öfverdrifvet. Jag tror, att hvar och en, som har en son vid tekniska högskolan, skall intyga detsamma.

Jag har emellertid anledning tro, att personer, som äro mycket mera sakkunniga än jag i denna fråga, komma att här uppträda. Jag skall därför nu sluta. Jag har naturligtvis icke något yrkande att göra.

Herr Biesèrt: Herr talman! Mina herrar! Jag ber kammaren om ursäkt, för att jag i en så sen timme som denna vågar taga kammarens uppmärksamhet i anspråk, men jag gör det därför, att industrien i denna kammare är så litet representerad, att jag tror mig hafva rättighet säga några ord, särskildt i anledning af den siste ärade talarens yttrande.

Jag skall först beträffande den siste talarens yttrande derom, att meningens med den nu föreslagna professuren skulle vara, att dess blifvande innehafvare skulle göras till högskolans föreståndare,

be att få nämna, att jag under de senare dagarna fått klart för mig, att så icke är förhållandet. Härpå tyder äfven den förändring med afseende å föreståndareskapets utföing, som på sista tiden egt rum.

Hvad beträffar de påpekade missförhållandena, skall jag be att få säga, att, så vidt jag uppfattat saken, sådan den diskuterats i tekniska kretsar, förhållandena vid tekniska högskolan utvecklats sig så, att de snart blifva för eleverna fullständigt olidliga. Detta anser jag i likhet med den föregående talaren bero derpå, att sjelfva undervisningsplanen, eller det sätt, hvarpå undervisningen bedrifves och kurserna inläras, är fullständigt föråldrad och i behof af omarbetning, om eleverna skola få den nytta af undervisningen, som man har rätt att fordra. För det första vill jag påpeka, att tiden för kursernas genomgående är alldeles för liten. Det är nu samma tid, som användes, då jag gick der och ännu tidigare. Det är ju för hvar och en, som haft tillfälle att sätta sig in i hvilken kolossal utveckling industriens teknik och vetenskapen å dithörande områden ernått under de sista trettio åren, alldeles klart, att en förlängning af studietiden är nödvändig, om den unge ingenjören skall kunna göra anspråk på att, när han går ut i lifvet, vara i stånd att göra verklig nytta för sig.

Det är vidare icke nog med att studietiden förlänges, utan det är också nödvändigt, att detta — för att begagna den siste talarens ord — småskolesystem öfvergifves och studierna blifva mera fria, så att ynglingarne erhålla tillfälle att mera sjelfständigt utveckla sig, och deras individuella anlag mer, än nu är fallet, kunna göra sig gällande. Det är långt derifrån, att jag med detta vill påstå, att studierna vid tekniska högskolan böra ordnas på samma sätt som vid våra universitet. Detta tror jag för min del skulle vara en olycka för tekniska högskolan, lika väl som jag, inom parentes sagdt, tror, att det i många afseenden icke är bra vid universiteten. Men jag föreställer mig, att på de högre afdelningarna vid tekniska högskolan undervisningen skulle kunna göras åtminstone mycket friare än nu och ordnas så, att eleverna finge tillfälle att egna sig mera åt specialiteter. Jag vill visst icke drifva denna specialisering så långt, som några teknici både i tal och skrift hafva påyrkat, då de föreslagit inrättandet af fullständigt sjelfständiga afdelningar. Detta tror jag icke går för sig i vårt land. I Amerika, England och Tyskland åter, der industrien är så stor och mångsidig, kan nog en yngling våga att från början slå sig på ett enda speciellt fack. Hos oss deremot är industrien ej tillräckligt stor och mångskiftande, för att en ung man skulle kunna våga sig på något sådant. Men nog kan man drifva specialiseringen något längre, än nu är förhållandet vid tekniska högskolan.

Jag har på detta sätt velat bringa saken på tal i Riksdagen, sedan densamma under flera år diskuterats i tekniska kretsar och icke minst bland eleverna vid tekniska högskolan. Jag vill dertill

*Angående
inrättande af
två profes-
surer vid tek-
niska hög-
skolan.*

(Forts.)

Angående inrättande af två professurer vid tekniska högskolan.

foga en vädjan till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att han måtte taga saken i allvarligt öfvervägande och göra hvad på honom beror, för att förhållandena vid tekniska högskolan måtte blifva ändrade till det bättre såväl för eleverna sjelfva som derigenom äfven för industrien.

(Forts.)

Hvad beträffar första stycket af den nu föredragna punkten, så är det der fråga om förbättrad undervisning i det ämne, som kallas konstruktion af enkla maskindelar, hvartill kommer hiss- och lyftinrättningar samt, i anledning af en riksdagsskrivelse af år 1900, äfven teknisk hygien och sådana anordningar å maskiner, som afse att förebygga olycksfall i arbetet. Detta ämne har naturligtvis liksom alla andra ämnen under de senare åren blifvit mycket mera mångskiftande, än det var på den tid, då jag gick på tekniska högskolan. Särskildt med hänsyn till den utvidgning ämnet erhållit derigenom, att anordningar för skydd mot olycksfall tillkommit, har undervisningen i detsamma blifvit svårare att ordna än förut, enär det nemligen är omöjligt att numera meddela undervisningen på en termin eller ens ett år. Det är ju gifvet, att man icke kan lära sig att konstruera skyddsanordningar för en maskin, innan man lärt sig att konstruera sjelfva maskinen. Nu är det vid tekniska högskolan liksom vid andra tekniska läroverk så ordnad, att undervisningen börjar med de enklare delarne i de lägre afdelningarna samt fortsätter med de mera komplicerade i de högre. Det är således klart, att undervisningen om skyddsanordningar vid mera komplicerade maskiner måste meddelas i de högre afdelningarna. Att undervisningen härigenom blir svår att ordna, erkännes villigt.

Emellertid har utskottet afstyrkt Kongl. Maj:ts förevarande framställning. Jag skall icke tillåta mig att kritisera hvarken Kongl. Maj:ts förslag eller det slut, hvartill utskottet kommit, enär jag för min del tror, att frågan om undervisningens ordnande i ifrågasvarande afseende ännu icke är riktigt mogen. Men jag vill redan nu säga, att det är min lifliga öfvertygelse, att om det skall blifva en tillfredsställande undervisning i detta ämne, måste läraren eller lärarne — hvilketdera det nu blir — erhålla en sådan aflöning, att han eller de icke behöfva plottra bort sin tid genom att åtaga sig undervisning i andra skolor eller privat arbete, utan helt kunna egna sig åt sitt kall såsom lärare i ämnet vid tekniska högskolan. Endast på det sättet kunna vi få fullt kompetenta och skickliga lärare i det här facket, hvilket är lika viktigt som något annat fack vid tekniska högskolan.

Herr talman! Jag har endast velat uttala detta för att vid denna riksdag bringa saken på tal och har på anförda skäl intet yrkande att göra.

Häruti instämde herrar *Nylander, Nyström, Ernst Carlson* och friherre *De Geer*.

Herr David Bergström: Herr talman! Då frågan om undervisningen i allmänhet vid tekniska högskolan här kommit på tal, ber äfven jag att i denna fråga få yttra några ord.

Inom tekniska kretsar råder för närvarande en viss oro, om jag så får säga, med afseende på detta spörsmål. Det förspörjer man vid alla teknikermöten och öfver hufvud vid alla öfverläggningar mellan teknici, som på något sätt kunna komma in på detta spörsmål. Man får der höra samma anklagelser, som här framstälts af herr Centerwall och som gå ut på, att vid tekniska högskolan skulle råda en olämplig blandning af högskola och småskola. Man hör rop på ett friare undervisningssätt, man hör yrkanden på en förlängning af studietiden, och detta kom i någon mån nyss tillbaka från vermlandsbänken. För min del tror jag, att det lyckligaste dock vore, om man ville stanna vid den relativt långa studietid, som man nu kommit till vid tekniska högskolan, nemligen snarare fyra-åriga än treåriga kurser, och i stället toge sig före, såsom herr Biesert antydde, att *specialisera* och framför allt söka skilja mellan hufvudsak och bisak, hvilket är af största vikt vid denna undervisning, liksom vid all annan undervisning. I så fall är jag öfvertygad om, att en tid af fyra år godt skall räcka till för de särskilda kurserna.

Hvad beträffar talet om en blandning af hög- och småskola, tror jag återigen, att det skulle innebära ett ganska stort äfventyr, i fall man ifrån det nuvarande stränga systemet vid tekniska högskolan skulle slå öfver i dess raka motsats, det s. k. fria studiet. Jag anser, att man bör se till, att de brister, som vidlåda det nuvarande undervisningssättet, aflägsnas, men att man i stort bör bygga på den nuvarande grunden.

Det var emellertid icke närmast för att säga detta, som jag begärde ordet. Jag hade ämnat yttra några ord om ett annat spörsmål, som framkommit till följd af de i somras utfärdade nya stadgarna för tekniska högskolan. Det har ådragit sig min och säkerligen mångas uppmärksamhet, att vid utfärdandet af dessa nya stadgar för tekniska högskolan man, i stället för att underlätta tillträdet såsom ordinarie elever, för vissa viktiga kategorier rent af *försvårat* detta tillträde. Till dessa kategorier höra till en början de, som ha genomgått teknisk skola eller Chalmerska slöjdskolan och af någon anledning vilja fortsätta de tekniska studierna vid tekniska högskolan. Men en annan och icke mindre viktig kategori är den, som omfattar ynglingar, hvilka vid en tidig ålder kastat sig in på en praktisk, teknisk verksamhet af brinnande intresse och speciel fallenhet för dylik verksamhet, och som sedermera af samma sitt intresse drifvas att fördjupa sina insigter och derför vilja skaffa sig den nödvändiga teoretiska fackutbildningen. Mig synes, att man icke för dem bör i denna industrialismens tid omöjliggöra, kan jag säga, tillträdet till vår tekniska högskola, utan att man tvärtom borde göra allt för att taga vara på dessa begåfningar och för dem

*Angående
inrättande af
två profes-
surer vid tek-
niska hög-
skolan.*

(Forts.)

Angående inrättande af två professurer vid tekniska högskolan. *underlätta* tillträdet dit. Det är detta, som jag tror, att man med skäl kan klandra hos höga vederbörande, nemligen att höga vederbörande icke haft denna synpunkt klar för sig vid utfärdandet af de nya stadgarne. Det torde dock ha funnits anledning för herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att just nu, då vi hafva frågan om en omorganisation af de allmänna läroverken å bane, och då vi vid dessa läroverk skola få en avslutningskurs vid tidigare ålder — 15—16 års ålder — tänka på, om man icke direkt derifrån, naturligtvis med tillökning af kunskaperna i matematik, fysik och kemi, skulle kunna föras öfver till en sådan skola som tekniska högskolan. Det borde också varit skäl, synes det mig, för herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att beakta de reservationer med afseende på denna fråga, som förekomma såväl i tekniska högskolans lärarekollegii yttrande som det yttrande i ämnet, hvilket afgifvits af högskolans styrelse.

(Forts.)

Jag tror för öfrigt, att, om herr statsrådet hade företagit en undersökning af, hvilka män, som hafva varit de mest betydande på industriens område, dessa skolade män, som kommit in från studentexamen till tekniska högskolan, eller de, som ha kommit från de tekniska skolorna till samma högskola och, på ett vida lättare sätt, än nu skulle blifvit händelsen, der vunnit inträde som ordinarie elever, jag tror, säger jag, att herr statsrådet vid en sådan undersökning skulle ha funnit, att det är ofantligt många tekniskt dugande, mycket framstående män, som ursprungligen kommit från dessa tekniska skolor och sedermera vunnit inträde i tekniska högskolan. Hvarför skall man då för ynglingar af denna kategori försvåra tillträdet såsom ordinarie elever vid tekniska högskolan?

Jag skall bland de nyligen aflidne utaf vår industris män exempelvis erinra om öfveringenjören Silfversparre vid Bofors. Han gick den vägen: ifrån en teknisk skola upp till tekniska högskolan. Om han hade lefvat nu och varit en ung man, som velat in i tekniska högskolan, skulle tillträdet der varit vida svårare för honom, än det var på den tid, då han kom in. På samma sätt med den nyss aflidne generaldirektör Storeckenfelt, som också kom från en teknisk skola. Icke kan det vara skäl att för dylika begåfningar försvåra tillträdet till tekniska högskolan. Jag skall äfven taga ett annat exempel. Den förnämste ståltillverkaren i vårt land har aldrig gått igenom någon teknisk högskola, utan, så vidt jag vet, endast en bergsskola, men han skulle enligt den nuvarande regimen få mycket svårt att komma in vid tekniska högskolan, i fall han vore vid den åldern, att han ville dit.

Vid diskussionen om detta spörsmål ibland teknici och äfven inom tekniska högskolans lärarekollegium och styrelse har det ju visat sig en tendens på vissa håll, till och med bland dem af högskolans lärare, som ej sjelfva tagit studentexamen, att sätta studentexamen såsom något oundgängligt för våra ingenjörer, och hvarför? Jo, icke därför att de icke med en vida lägre utgångspunkt i fråga om

allmänbildning skulle kunna bli mycket skickliga ingenjörer, utan därför att teknici, såsom det heter, skulle sättas i stånd att intaga den plats i samhället och få den sociala ställning, som deras tekniska duglighet kan betinga. Ja, det der är ju det gamla pratet om studentexamen och att den skall behövas för allting. Det synes mig, som om de framstående teknici, hvilka aldrig ha passerat studentexamen, väl kunna göra anspråk på fullt samma sociala anseende som de, hvilka ha passerat studentexamen.

Jag tror, att det varit lyckligt, i fall herr statsrådet och chefen för eklekasiastikdepartementet hade handlat med något större verksamhet i detta fall och icke sökt välta stenar i vägen för mycket lofvande, mycket dugande element, som möjligen velat och kunnat vinna större och djupare tekniska insigter vid tekniska högskolan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

Punkterna 24:o) och 25:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26:o).

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att dels på riksmuseets ordinarie stat till aflöning åt en intendent i etnografi bevilja 5,000 kronor, deraf 4,000 kronor lön och 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, med rätt till ålderstillägg i likhet med riksmuseets öfriga intendent, men med skyldighet att, derest i framtiden etnografiska afdelningen skildes från riksmuseet och förenades med ett sjelfständigt etnografiskt museum, afgå från intendentsbefattningen, när Kongl. Maj:t så påfordrade, och i stället öfvertaga befattningen såsom föreståndare för ifrågavarande etnografiska museum, dels ock medgifva, att, om nuvarande föreståndaren för riksmuseets etnografiska afdelning förflyttades till intendentsbefattningen i etnografi, han finge i afseende å rätt till ålderstillägg räkna sig till godo den tid, han på förordnande innehåft föreståndarebefattningen.

Utskottet hemställde, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen på naturhistoriska riksmuseets ordinarie stat till aflöning åt en föreståndare för museets etnografiska samlingar beviljade 4,500 kronor, deraf 3,500 kronor lön och 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, med skyldighet för denne föreståndare att, derest i framtiden etnografiska afdelningen skildes från riksmuseet och förenades med ett sjelfständigt etnografiskt museum, afgå från befattningen vid riksmuseet, när Kongl. Maj:t så påfordrade, och i stället öfvertaga befattningen såsom föreståndare för ifrågavarande etnografiska museum.

*Angående
riksmuseets
etnografiska
afdelning.*

Angående
riksmuseets
etnografiska
afdelning.

(Forts.)

Sedan utskottets berörda hemställan blifvit uppläst, lemnades ordet på begäran till:

Herr Boëthius, som anförde: Herr talman, mina herrar! Det kan ju synas vara lönlös möda att uppträda mot ett enhälligt statsutskott. Men det slut, hvartill utskottet kommit i denna punkt, är sådant, att jag icke kan underlåta att uppträda mot detsamma. Jag kan ej neka till, att jag förvånar mig rätt mycket öfver detsamma. Jag vill emellertid dermed ej uttala något klander mot utskottet, ty jag förstår mycket väl, att med det forcerade arbete, som utskottet har, vissa punkter kunna i någon mån blifva styfmoderligt behandlade; och detta synes verkligen ha varit fallet här.

Saken förhåller sig så, att till riksmuséet — och således under vetenskapsakademien — hör en etnografisk samling, en storartad, betydelsefull etnografisk samling. Denna förestås af en föreståndare på extra stat. Nu har Kongl. Maj:t föreslagit, att denna etnografiska afdelning skall likställas med öfriga afdelningar af riksmuséet, således att det skall bli ny intendentur och att föreståndaren skall komma på ordinarie stat och få samma lön som öfriga intendentur, d. v. s. 5,000 kr. jemte två ålderstillägg. Statsutskottet har tillstyrkt, att föreståndaren föres öfver till ordinarie stat, men att han fortfarande skall kallas föreståndare och att hans lön skall vara 4,500 kr. utan några ålderstillägg.

Hvarför, frågar man sig, skall denne intendent — ty han blir i verkligheten en intendent — ha det sämre stäldt än öfrige intendentur? Det enda skäl, som anföres härför, är, att »med afseende å ovissheten i sättet för de etnografiska samlingarnes framtida förvaring och de förändringar i föreståndarens tjänsteställning, som häraf kunna föräntledas, denne icke bör i aflöning likställas med intendenterna».

Nu är förhållandet, att denna samling är tills vidare provisoriskt inrymd, men meningen är, att det skall blifva en stor riksmuseibygnad, och då skall den få plats der. Nå väl, kan det nu verkligen vara något skäl till en mindre aflöning, att denne föreståndare skall få öfvervaka och leda denna stora omflyttning, denna nya uppställning af samlingen? Snarare tyckes denna omständighet tala för, att han skulle ha *bättre* vilkor än nu. Förmodligen är det emellertid statsutskottets mening, att han i framtiden icke skulle komma att lyda under vetenskapsakademien eller under riksmuseum. Men jag vill påpeka, att det verkligen icke förefinnes något skäl att antaga, att så skall ske, ty denna afdelning har del i riksmuseum lika väl som öfriga afdelningar af detsamma. Antag för öfrigt, att den etnografiska samlingen blefve alldeles fristående, icke lär väl dess intendent därför få mindre arbete, som kunde berättiga en lägre lön.

Att denna samling verkligen är betydelsefull, derpå skall jag be att nu få anföra några bevis.

År 1900, då den nuvarande föreståndaren tillträdde sin plats, bestod samlingen af 17,803 nummer. Efter hans tillträde till befattningen har samlingen ökats med 10,281 nummer. För närvarande omfattar muséet 28,084 nummer, hvartill komma åtskilliga depositioner från andra samlingar, så att det hela uppgår till omkring 30,000 nummer. Värdet af samlingens 28,084 nummer är uppskattadt till kr. 224,801. Grannlagenheten torde icke kunna hindra mig från att nämna, att af detta belopp är för ett värde af kr. 118,700 kommet till staten såsom gåfvor genom denne föreståndares trägna arbete och intresse för saken. Men, frågar man kanske, hvad nytta, hvad betydelse har en sådan samling? Jo, mina herrar, den har alldeles ofantligt stor betydelse för den viktiga och uppåtsträfvande vetenskap, som vi kalla geografi, och den användes också i sådant syfte. Jag har i min hand ett intyg af folkskoleinspektören i Stockholm, C. G. Bergman, som är afgifvet å den pedagogiska lärokursens vägnar. Deri upplyser han, att denna etnografiska samling mycket flitigt besökes af folkskoleklasser, som der få en utmärkt undervisningsmateriel till sina geografiska kunskaper. Men icke nog dermed, utan den pedagogiska lärokursens styrelse har anordnat besök i samlingen af folkskolelärare, hvilket är i hög grad fruktbringande för deras undervisningsförmåga i ämnet geografi. Detta är således en samling, som användes, och föreståndaren leder dessa besök och föreläser dervid för de besökande. Det är alltså en dyrbar, en viktig samling, som fordrar lika mycket arbete som de andra samlingarne, förmodar jag, åtminstone vid vetenskapsakademien. Hvarför i all rimlighets namn skall föreståndaren därför då ha sämre vilkor? Ser man på den nuvarande föreståndarens personliga förhållanden, är det hans nit, som skaffat staten denna värderika egendom. Han är en man med icke blott europeiskt, utan kanske äfven fullt ut lika mycket amerikanskt vetenskapligt anseende. Han har under många år egnat sig åt statens, åt den svenska vetenskapens tjänst. Vore det då för mycket begärtdt, att han blefve likställd med de öfriga intendenterna vid riksmuseum? Mig synes icke så vara förhållandet. Jag ber att få nämna, att när dessa synpunkter framställdes i Första Kammaren, kände sig denna deraf så öfvertygad, att den utan votering biföll Kongl. Maj:ts förslag. Jag vågar hemställa, om icke Andra Kammaren också skulle vilja bifalla Kongl. Maj:ts förslag och dermed visa, att den ger sitt erkännande åt denna vetenskapliga institution och åt det förtjenstfulla arbete, som derpå blifvit nedlagdt. Herr talman, jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Med herr Boëthius förenade sig herrar *Nordström* i Stockholm, *Höjer*, *Wallis* och *Nydal*.

Herr *Hedin* i Stockholm: Detta är en sak af den beskaffenhet, att äfven de icke sakkunnige — och jag är en af dem — ej be-

*Angående
riksmuseets
etnografiska
afdelning.
(Forts.)*

Angående
riksmuseets
etnografiska
afdelning.
(Forts.)

höfva tveka att yttra sin mening, d. v. s. den mening, som är uttalad af den allmänna rösten bland alla dem, hvilka, såvidt jag vet, i vårt land kunna ega talan i denna sak. Der finnes säkerligen icke en enda, som i något hänseende skulle afvika från det erkännandet, att den ifrågavarande vetenskapsmannen har nedlagt alldeles sällsynt, exceptionelt stor förtjänst om den institution, hvilkens chef han är, att han har en särdeles stor, från alla håll erkänd insigt i detta embete, att han har stor lärarebegåfning och att hans nit och interesse för sin sak kunna tjena till mönster för alla och en hvar.

Jag måste betrakta det som ett förbiseende, att icke Kongl. Maj:ts proposition här blifvit af utskottet tillstyrkt. Hänvisande till hvad den föregående talaren yttrade, ber jag att få yrka bifall till den kongl. propositionen.

Herr von Friesen: Jag ber dock att å utskottets vägnar få fästa kammarens uppmärksamhet vid, att här icke gäller något *personligt* anslag, ett anslag, som skulle gifvas till någon bestämd person, utan det gäller uppförandet af en *ny* ordinarie plats, hvilket ju är någonting helt annat. Lönen för denna befattning bestämdes så sent, att den har utgått först från och med år 1900, och den bestämdes då af Riksdagen i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag. Det har då förefallit utskottet något väl häftigt att redan nu så öka lönen för befattningen, som af Kongl. Maj:t har blifvit föreslaget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Friherre De Geer: Äfven statsutskottet har föreslagit, att denna plats skall uppföras på ordinarie stat, och skilnaden mellan Kongl. Maj:ts och utskottets förslag rör sig endast om ett belopp af 500 kronor. Denna skilnad är ju i och för sig ganska obetydlig, men jag tror, att *för saken* har den ganska stor betydelse. Det är ju gifvet, att förhållandena gestalta sig på helt annat sätt för en intendent, som är likställd med de öfriga intendenterna vid riksmuseum, då det gäller att vårda och förkofra samlingarna och se dem till godo, än hvad fallet skulle blifva med en föreståndare, som icke intager samma ställning. Jag tror till och med, att det är ur sparsamhetssynpunkt klokast att nu genast anordna denna plats i likhet med de öfriga intendenternas, då det väl är sannolikt, att frågan om beredande af en förvarings- och utställningslokal för den etnografiska samlingen billigast kan anordnas i samband med Riksmusei stora byggnadsfråga. Det förefaller nemligen troligt, att, om den etnografiska samlingen blir fristående, den med en så nitisk föreståndare som den nuvarande nog kommer att medföra större kraf på Riksdagen, än om den likställes med riksmusei öfriga samlingar. Jag kan för öfrigt helt och hållet instämma med de talare, som redan framhållit såväl det betydande värdet af de redan hopbragta etnografiska samlingarna som den synnerligen stora förtjänst,

den nuvarande föreståndaren inlagt om tillkomsten af desamma. Man har hittills mest framhållit deras betydelse för *undervisningen*, och den är visserligen icke att underskatta. Det är utan tvifvel af stor vigt, att det någonstädes här i landet finnes tillgång till en sådan samling för alla dem, som studera geografi och den dermed sammanhängande etnografien. Men man bör icke heller förbise dessa samlingars stora *vetenskapliga* betydelse. De kunna i flera hänseenden jemföras med de storartade samlingar, som Artur Hazelius under sin lifstid sammanbragte. Ehuru de naturligtvis icke ha samma *nationella* betydelse för svenskar, ha de för visso ur rent vetenskaplig synpunkt icke mindre, utan i vissa afseenden utan tvifvel ännu större betydelse än dessa. Det är af största vigt, att, liksom då det gälde samlingar från ifrågavarande gamla svenska kultur, man med det allra första och innan det blir för sent tar vara på de etnografiska föremål, som ännu kunna bergas för vetenskapen. Af naturfolkens stammar försvinner hastigt den ena efter den andra, och man har därför på allt flera håll börjat behjerta nödvändigheten att snart söka hopbringa så mycket som möjligt af sådana etnografiska samlingar, som belysa naturfolkens kultur och därför äro af största betydelse, då det gäller att studera mensklighetens första kultur-stadier, och som äro oersättliga, om de nu få gå förlorade.

Det är därför gifvet, att, då det nu gäller att såväl bringa till stånd nytt material som att nyordna de stora och mångskiftande samlingarna, det skall vara af synnerlig vigt, att man skaffar den framstående forskare, åt hvilken man ämnar anförtro detta uppdrag, en så vidt möjligt bekymmerfri tillvaro och derigenom bereder honom möjlighet att åt uppdragets utförande egna allt det arbete, som därför kräfves.

Jag vågar därför förena mig med dem, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Claëson: Herr vice talman, mina herrar! Utöfver de uppgifter, som de ärade talare lemnat, hvilka yttrat sig till förmån för Kongl. Maj:ts förslag, har jag icke något särskildt att tillägga. Men jag ber att för kammaren få framhålla, att det synes mig vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att intendenten i etnografi blir i aflöningsförmåner likställd med de öfriga intendenterna vid riksmuseum, d. v. s. får en aflöning af 5,000 kronor jemte två ålders-tillägg, hvarterda på 500 kronor, på sätt i den kongl. propositionen är föreslaget.

Herr Månsson: Jag skall be att få yrka bifall till statsutskottets förslag. Jag tror, att man för tillfället bör vara nöjd med detta.

Såsom litet hvar vet, är det etnografiska museet för närvarande

*Angående
riksmuseets
etnografiska
afdelning.*

(Forts.)

Angående
riksmuseets
etnografiska
afdelning.
(Forts.)

inrymdt i en lokal, som lemnar mycket öfrigt att önska. Det bör därför, synes mig, vara angeläget för dem, det vederbör, att i första hand göra hvad göras kan för att skaffa en för ändamålet lämplig lokal. Man har länge hållit på dermed utan att komma till något resultat. Det är tydligt, att när detta en gång sker, när man ordnat denna angelägenhet på ett tillfredsställande sätt, då kommer, såsom också framhållits af en talare på stockholmsbänken, antagligen anspråken att stiga, och det kommer att begäras ytterligare anslag. Det kan därför ej vara annat än riktigt, synes mig, att intill dess låta bero vid hvad utskottet nu föreslagit. Först sedan det visat sig, om man anser det etnografiska museet så viktigt, att man skaffat det en värdig lokal, kan det vara skäl att tänka på att göra föreståndaren likställd med öfriga intendenten vid riksmuseum.

När vi så nyligen som förra året bestämt lönens belopp och när man i år föreslagit denna föreståndarebefattnings förändring till ordinarie tjänst, synes det mig, som om allt härvidlag vore gjordt, som rätteligen bör göras.

Jag yrkar därför, som sagdt, bifall till statsutskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I enlighet med de derunder framställda yrkandena gaf herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag derå och bifall i stället till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och fann herr vice talmannen sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å statsutskottets hemställan i tjugusjette punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Om röstningen utvisade 50 ja, men 130 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets i denna punkt gjorda hemställan.

Punkterna 27:o—29:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 31:o)—80:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 81:o).

I fråga härom anförde:

Herr Schenström: Herr talman! Förevarande motion af herrar Hammarlund och Berg, som enligt min åsigt är af verklig national betydelse, synes mig hafva blifvit något snävt behandlad af utskottet. Detta yttrar å sid. 127, bland annat, följande: »Hvad till stöd för förslaget blifvit af motionärerna anfördt synes utskottet vara beaktansvärdt. Derest lämpliga anordningar kunde vidtagas för att i vidare kretsar af befolkningen utbreda färdighet i tillagning af sund och kraftig föda, i synnerhet af sådan beskaffenhet, att densamma lämpar sig för den kroppsarbetande befolkningens ekonomiska villkor, skulle tvifvelsutan dessa anordningar medföra sådant gagn, att desamma vore väl förtjenta att af staten uppmuntras.» Men här är väl ändå fråga om någonting annat än blott och bart matlagning, ty motionen afser ju statsunderstöd för undervisning i huslig ekonomi vid folkskolor.

Nu är det så, att alltför många af vårt lands husmödrar icke förstå att sköta om sina hem; och derom är icke så mycket att säga, då de ju äro barn af sin tid; men de äro ej heller så skickade att i detta afseende vägleda sina döttrar, och därför är behöfligt, att våra skolor träda emellan och att der anordnas undervisning i huslig ekonomi. Så har med stor fördel skett i flere af våra grannländer. Hvad det här gäller är att söka skapa trefnad i hemmet, väcka känsla för detsamma; och komma vi en gång derhän, tror jag också, att vi skola i vårt land mera allmänt, än som nu är fallet, lära oss att äfven älska det stora hemmet, fosterlandet.

Men jag skall lemna denna sida af saken och i stället vidröra något annat, som kanhända mera lämpar sig för vår praktiska tid. Jag läste nemligen för några år sedan i tidningarna en redogörelse för ett sammanträde af bruksegare å jernkontorets lokal här i Stockholm. Det var der en disponent för ett af våra största bolag, hvilken höll ett föredrag, deri han sökte utröna orsaken till, att vårt lands arbetare i allmänhet icke kunde åstadkomma en arbetsprodukt, som svarade mot hvad arbetarne i åtskilliga andra länder kunde lemna. Han anförde, bland annat, hurusom svenska ingenjörer, som komma hem från Amerika, äro så godt som förviflade öfver, att arbetarne på våra verkstäder icke förmå arbeta

något motsvarande hvad dessa ingenjörer varit vana vid i Amerika, och samma iakttagelse har äfven gjorts af från Amerika hemkommande svenske arbetare, hvilka likväl efter en kort tid ej arbeta mera än de andra. Han nämnde, hurusom man haft många funderingar öfver, hvad orsaken till detta förhållande kunde vara, samt att man slutligen kommit på den tanken, att anledningen kunde ligga deruti, att arbetarne ej fingo tillräckligt kraftig föda. Under antagande, att denna gissning vore riktig, hade ifrågavarande stora bolag börjat att vid några af sina större industrietablissemang inrätta skolkök, och resultaten af dessa hade varit så goda, att bolaget anordnat skolkök på alla sina bruk och inrättningar.

Nu anser utskottet emellertid, att en utredning af förevarande fråga skulle vara erforderlig. Men det förefaller mig något egendomligt, hvarför just, när det är fråga om inrättande vid folkskolor af skolkök, utredning skall vara behöflig. Motionärerna hafva ju icke begärt något annat, än att ett visst extra anslag skulle i detta hänseende beviljas. För en kort stund sedan hafva vi, utan att någon föregående utredning ifrågasatts, bifallit begäran om anslag till inrättande af skolkök vid våra högre flickskolor. Hvarför skulle det då icke gå för sig att äfven här göra på samma sätt och direkt bevilja anslag för folkskolornas räkning? För min del skulle jag således helst se, att någon föregående utredning icke behöfde ifrågakomma, men, herr talman, jag har, åtminstone för närvarande, intet yrkande att framställa.

Herr Hammarlund: I likhet med den föregående ärade talarren skulle äfven jag naturligtvis hafva helst sett, att utskottet tillstyrkt motionen i större omfattning, än som skett, och att sålunda Riksdagen redan nu direkt beviljat anslag för det ifrågavarande ändamålet i stället för att besluta en skrifvelse. Motionärerna hafva begärt ett anslag af 50,000 kronor för anordnande af skolkök vid folkskolorna, hvilket anslag skulle utdelas »efter enahanda grunder som de af Kongl. Maj:t föreslagna beträffande dylikt statsunderstöd till högre skolor för qvinlig ungdom och vissa samskolor». När nu statsutskottet föreslagit den ändring uti dessa af Kongl. Maj:t uppställda villkor, att dylikt statsbidrag å 500 kronor till ett skolkök vid högre flickskola skall utgå, endast om kommuner eller enskilda lemna lika stort bidrag — hvilken föreslagna ändring nyss blifvit af kammaren bifallen — skulle man väl hafva kunnat vidtaga samma ändring här, då det är fråga om skolkök vid folkskolor.

Men detta är ju en enskild motion, och en sådan går, förstås, icke lika lätt igenom som en kongl. proposition. Den vanliga tågordningen, när en enskild motionär föreslår någonting, som finnes i någon mån beaktansvärdt, är ju den, att man först beslutar en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om »utredning», och först sedan sådan åstadkommits, kan man få saken definitivt afgjord.

Jag får väl nöja mig med, att så sker också i detta fall. Men då herr ecklesiastikministern nu är här närvarande, vill jag uttala den förhoppning, att utredningen måtte verkställas snarast möjligt, så att man redan nästa år kan fatta definitivt beslut i ärendet. I denna förhoppning ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan, tacksam för det understöd, motionen rönt från utskottets sida.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 82:o) — 120:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 121:o).

I fråga härom yttrade:

Herr Ernst Carlson: På samma gång jag uttalar min tacksamhet för den särdeles välvilliga behandling, som min motion rönt inom statsutskottet, ber jag få yttra några ord angående de i viss mån ändrade bestämmelser, utskottet föreslagit i afseende å anslagets utgående.

Med ett vackert erkännande af det folkbildningsarbete, som universiten utöfvat genom de nu sedan tio år tillbaka pågående sommarkurserna, har statsutskottet lemnat den del af anslaget, som beträffar de 4,000 kronorna till sommarkurserna i Upsala för år 1903, utan anmärkning.

Men med afseende på de 6,000 kronor åter, som äro afsedda att användas, hälften i Lund och hälften i Upsala, för sådana föreläsningar i landsorten, hvilka af kommuner eller enskilda föreläsningsstyrelser begäras, har utskottet gjort tvenne anmärkningar. Den ena afser, att icke blott föreläsningsarfvodena, utan äfven resekostnadsersättningen borde halfveras mellan staten å ena sidan och de kommuner eller föreläsningsstyrelser, som begärt föreläsningarnas hållande, å den andra, medan det på sakkunniges inrådan af mig framställda förslaget innebar, att endast arfvodet skulle på det sättet halfveras. Den sålunda af statsutskottet med van hand vidtagna ändringen i vilkoren anser jag vara en förbättring och finner, att statsutskottet här tjenat det goda ändamålet.

Hvad åter den andra anmärkningen vidkommer, rörande den del af sistnämnda anslag eller 1,000 kronor, som skulle afses för undervisningsmateriel, byråomkostnader och dylikt, har statsutskottet ej velat sätta denna del af anslaget högre än till 500 kronor. Derigenom skulle den del af anslaget, som är afsedd till arfvode åt föreläsarne, ökas med motsvarande belopp. Jag medger gerna, att en sådan ändring är önskvärd. Huruvida den också med de betydande kostnader, som här äro i fråga, för anskaffande af kartor, scioplikon-

bilder, utgifter för tryck af grundlinier för föreläsningars hållande, annonser, korrespondens o. s. v., kan låta sig verkställa, det får erfarenheten afgöra. Men här är ju endast fråga om ett extra anslag för nästa år, och därför anser jag mig icke i afseende på detta vilkor böra framställa något yrkande. Man får ju efter bästa förmåga försöka jemka det ena efter det andra, och det är i alla fall ett kraftigt handtag, som statsutskottet genom sin tillstyrkan till motionen gifvit åt folkbildningsrörelsen.

Jag anser, att universiteten genom det vackra och oegennyttiga initiativ, de på detta område tagit, gjort sig väl förtjenta af ett sådant erkännande, som genom här ifrågavarande anslag skulle komma dem till del. Och jag vill uttala den förhoppningen, att detta anslag skall bidra till att sätta våra högskolor i centrum af landets allmänna bildningsrörelse. I det öppna förtroende, som ligger deri, att detta anslag gifvits utan några som helst vilkor och inskränkande bestämmelser och som jag vet, att universiteten skola låta sig angeläget vara att på allt sätt motsvara, ser jag en god borgen för, att denna rörelse allt framgent skall utveckla sig i sund och fosterländsk anda.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten.

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke neka till, att den glädje, som jag känt öfver sjelfva motionen, har varit i någon mån blandad, derigenom att en så stark centralisering af detta vackra folkbildningsarbete har föreslagits med hänsyn till universitetens ledande ställning dervid.

Hela denna rörelse har utgått ifrån Amerika. Det var i den vid sjön Chataqua belägna badorten, som första företaget gjordes och förde till en sådan framgång, att efteråt andra länder, namneligen England och Tyskland, i sin tur äfven Sverige, följde föredömet. Att ledningen här företrädesvis kommit i universitetens händer är godt och glädjande, men deraf följer icke, att icke äfven *andra* orter i vårt land kunna med framgång utveckla denna verksamhet än universitetsstäderna, utan att de behöfva hemta från universiteten ledningen därför, åtminstone icke uti helheten af företaget. På den plats, der jag har mitt hem, anordnades under tvenne veckors tid år 1898 med ett fem gånger större anslag af landstinget, än som sedan visade sig behöfligt, sådana föreläsningkurser med synnerlig framgång. Det blef nemligen icke mindre än 284 deltagare, och sjelfva programmet för dessa föreläsningar och öfningar visar, huru som det var verkligt värde i dem både med hänseende till ämnen och dugligheten hos de ledande männen.

Professor A. Noréen föreläste i modersmålets grammatik och dess indelning 10 timmar;

direktören vid Tärna folkhögskola T. Holmberg i historia och socialetik 12 timmar;

direktören vid Södra Wi folkhögskola H. Hansson i fornkonskap

8 timmar, med besök vid och demonstration af ett gotländskt graffält; läroverksadjunkten A. P. Skoglar i fysisk geografi 12 timmar; förste provinsialläkaren K. Sörensson i skolans hygien 10 timmar;

musikdirektören C. Lambère undervisade i sång; länsbokhållaren J. Bachér anordnade och ledde fria lekar; hvarjemte jag sjelf föreläste i allmän religionshistoria 6 timmar.

Om det nu verkligen, såsom på vissa håll förmodats, vore motionärens och utskottets mening, att man icke skulle komma i åtnjutande af det anslag, som här ifrågasättes, med mindre än att hela anordningen af föreläsningarna utginge från något af universiteten, skulle jag nödgas inlägga en gensaga häremot och yrka på en utvidgning i detta afseende. Men så *behöfver icke* hvarken motionen eller utskottets motivering af dess hemställan förstås; och ehuru jag erkänner, att det i klämman brukade uttrycket: »från universiteten anordnade föreläsningar», nog *skulle kunna* uppfattas så, synes mig slutorden om »den, som *föreläsning* begärt» och »*föreläsarens* resekostnad och arfvode» afgöra saken i den af mig önskade riktningen, att äfven integrerande delar af en i landsorten sjelfständigt anordnad föreläsningkurs må på det angifna sättet honoreras.

Visserligen återstår ändå för mig härvidlag ett önskemål, nemligen att för en från annat än universitetshåll kallad, fullt kompetent föreläsare skulle kunna erhållas bidrag af det ifrågavarande anslaget. Jag vill dock icke nu, herr talman, göra något yrkande, som möjligtvis skulle bringa i fara hvad som för närvarande torde stå att erhålla. Men jag har ansett mig icke böra underlåta att uttala dessa tankar, på det att de, i den mån de befinnas välgrundade, måtte i sin tid komma till beaktande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 122:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 123:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 124:o) — 127:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 128:o).

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1903 bevilja ett anslag af 7,500 kronor, att utgå till understöd *Angående
Stockholms
alkoholisthem.*

Angående
Stockholms
alkoholisthem.

åt Stockholms alkoholisthem på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvades lämpliga.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning, måtte på extra stat för år 1903 bevilja ett anslag af 4,000 kronor att utgå till understöd åt Stockholms alkoholisthem på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvades lämpliga.

Vid denna punkt hade reservation afgifvits af herrar *Persson* i Tällberg och *Olsson* i Fläsbro, hvilka hemställt, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lemnades till:

Herr Byström, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Stockholms alkoholisthem har nu avslutat sin första femårsperiod. Under de första åren af sin verksamhet erhöi det icke något bidrag af statsmedel, utan var hänvisadt uteslutande till medel, som åvägabragtes på frivillighetens väg, men sedan, när hemmet hade arbetat något år, hade det vunnit så stor betydelse och så stort förtroende, att staten ansåg sig kunna bevilja 2,000 kronors understöd åt dess verksamhet. Sedan gingo ytterligare ett par år utan att någon höjning af anslaget erhöi. Men det är ju naturligt, att vid en sådan anstalt som denna behöfdes ganska mycket medel, om man skulle kunna nå det mål, som man afser. Riksdagen ansåg sig också snart kunna tillmötesgå önskningarna om beviljande af ett högre anslag åt alkoholisthemmet vid Eolshäll och anvisade åt anstalten ett anslag af 4,000 kr. Nu har frågan å nyo bragts inför Riksdagen, i det att Kongl. Maj:t i år liksom i fjol framlagt proposition om att hemmet skulle erhålla ett understöd af 7,500 kr. Statsutskottet har emellertid prutat ned summan till 4,000 kr., och såsom skäl härtill anför utskottet, att utskottet icke funnit någon särskild anledning att bevilja något högre anslag än föregående år. Mig synes emellertid, att det ständigt ökade förtroende, som hemmet tillvunnit sig, och den lifliga verksamhet, som det bedrifver, borde vara anledning för Riksdagen att bevilja detta högre belopp af 7,500 kr. Hemmet har skötts på ett i allo monstergilt sätt, och dess ledning handhafves af dugliga och uppofrande personer, som verkligen nedlagt mycket stor förtjänst om hemmets vård. Utom sjelfva styrelsen, som nu består af herrar doktor E. W. Wretling, roteman Josef Nyström, grefve Bengt Oxenstierna, direktör John Bernström och doktor H. Berg, har hemmet vidare ett förtroenderåd, bestående af omkring 100 personer, bland hvilka finnas 9 professorer, 10 doktorer, 17 pastorer, 6 riksdagsmän, 2 generaldirektörer och 2 medicinalråd. När vi så veta, att hemmet står under öfverinseende af Hans Kongl. Höghet Hertigen af Vestergötland och dessutom är underkastadt inspektion, bland annat af medicinalstyrelsen, synes mig, som om Riksdagen skulle kunna hafva förtroende till anstalten och vara för-

vissad, att den skötes med tillbörlig omsorg. Anstaltens ekonomi fordrar emellertid detta högre anslag, i synnerhet därför, att anläggningkostnaderna för anstalten varit så stora och att anstalten för dem häftar i skuld. Då således anstalten ovilkorligen kräfver detta anslag för att kunna skötas, som sig bör, anser jag mig böra yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

*Angående
Stockholms
alkoholisthem.
(Forts.)*

Herr *Johansson* i Öija instämde häruti.

Herr *Larsson* i Mörtlösa: Det är i betraktande deraf, att Riksdagen i fjol afslog en liknande framställning att höja detta belopp, som utskottet i år har tillstyrkt, att anslaget må bibehållas oförändradt, och jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets ifrågavarande framställning.

Riksdagen har äfven år 1900 fattat enahanda beslut.

Herr *Waldenström*: Herr talman! Det är visserligen sant, att Riksdagen förut har afslagit gjorda framställningar om bidrag af 7,500 kr. till hemmet vid Eolshäll. Men Andra Kammaren har såväl år 1900 som år 1901 bifallit Kongl. Maj:ts framställningar, och jag kan icke föreställa mig annat, än att Andra Kammaren jemväl nu skall bifalla densamma. Sedan få vi se, hvad en gemensam votering kan åstadkomma. Hemmet behöfver för visso allt, hvad det kan få. Till följd af det nuvarande ringa anslaget måste hemmets styrelse hålla afgifterna för patienterna vid belopp, som äro högre, än hvad styrelsen sjelf önskar. Den förutvarande lägsta afgiften af 75 kr. i månaden har nu blifvit en undantagsafgift, och afgiften utgår numera i regel med 100 kronor i månaden.

Jag tycker, att, när svenska staten har så orimliga inkomster af brännvinet, det också kunde vara skäl att bevilja det anslag, som Kongl. Maj:t här begärt. Det enda skäl, som anförts mot anslaget, eller att Riksdagen förut afslagit detsamma, det kan icke vara någon anledning för Andra Kammaren att nu frångå sitt två gånger förut fattade beslut.

Jag får alltså yrka bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Med herr *Waldenström* förenade sig herrar *Broström*, *Ericsson* i Ahlberga, *Eklund* i Stockholm, *Pettersson* i Södertelje, *Jansson* i Djursåtra, *Jansson* i Edsbäcken, *Berg* i Göteborg, *Göthberg*, *Hultkrantz* och *Ericsson* i Vallsta.

Härmed var öfverläggningen afslutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr vice talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Herr vice talmannen fann den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering

Angående Stockholms alkoholisthem. begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

(Forts.)

Den, som vill, att kammaren, med afslag å statsutskottets hemställan i 128:de punkten af utskottets förevarande utlåtande n:r 9, bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 85 ja mot 76 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Punkterna 129:o)—132:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 133:o).

Angående Sveriges central-förening för idrottens främjande.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen, att till Sveriges centralförening för idrottens främjande måtte på extra stat för år 1903 anvisas ett anslag af 10,000 kronor, att utgå enligt de bestämmelser, Kongl. Maj:t kunde finna godt meddela.

Utskottet hemställde emellertid, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid punkten var fogad reservation af herrar *Chr. Lundeberg, I. Wijk, A. G. L. Billing* och *F. E. Pettersson*, hvilka hemställt, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte af Riksdagen på det sätt bifallas, att till Sveriges centralförening för idrottens främjande på extra stat för år 1903 anvisades ett anslag af 10,000 kronor, att enligt de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kunde finna godt meddela, utgå under vilkor, att något penninglotteri för betryggande af föreningens verksamhet icke komme till stånd.

I fråga härom yttrade:

Friherre Ericson: Vid denna punkt är det naturligtvis icke beloppets storlek, som varit bestämmande för utskottets af-

styrkande, ty då utskottet är vant vid att låta millionerna rulla, kan ett anslag på 10,000 kronor icke verka afskräckande, utan här är det helt visst detta anslags beskaffenhet att vara *nytt*, som kommit utskottet att vara betänksamt. Utskottet har väl befarat, att detta anslag skulle liksom åtskilliga andra, såsom anslaget för skjutskicklighetens främjande, till föreläsningkurser för arbetare m. fl., snart nog komma att väsentligen ökas, och det kan väl hända, att utskottet i detta afseende icke bedömt alldeles orätt. För min del skulle jag till och med helsa med tillfredsställelse, om det anslag, som det här gäller, inom en icke alltför aflägsen framtid kunde komma att ökas utöfver det belopp, som nu begäres, ty det skulle innehålla, att allmänheten i vårt land mer och mer insåge den verkligt stora betydelsen, det verkliga värdet af kroppsöfningar. Vi få komma i håg, att i en sund kropp bor ofta en sund själ. Detta är en sanning, och det är sålunda af största betydelse icke allenast för individen, utan äfven ur rent nationel synpunkt, att kroppsöfningar komma af allmänheten att omfattas med intresse. Hvilken åsigt man emellertid än må hafva om kroppsöfningar i och för sig, så kunna vi dock alla vara öfverens derom, att dessa äro en lämplig och nyttig och i hvarje fall oskyldig sysselsättning och tidsfördrif för vår ungdom. Ungdomen skall hafva någon verksamhet, något att syssla med, och derest den icke har en verksamhet, som är oskyldig och gagnelig, kunna vi vara förvissade om, att den gör dumbeter och hittar på någonting orätt. Dessa kroppsöfningar anser jag, såsom jag nyss sade, vara af verkligt nationel betydelse och verkligt nationelt värde. Det finnes emellertid många landtmän här i kammaren, och dessa herrar hafva kanske icke samma lifliga känsla af behovet utaf kroppsöfningar. Deras lif är friluftslif, och den verksamhet, de utöfva, är i viss mån kroppsöfningar i och för sig. Förhållandet är väsentligen annorlunda för stadsborna. De föra ett annat lif, de föra icke ett friluftslif, icke ett lif, som motsvarar kroppsöfningar. Dessa öfningar äro således i all synnerhet för stadsborna af verkligt stor innebörd. Landtborna böra lägga märke till, att fastän kroppsöfningar hafva mindre betydelse för landtbefolkningen, hafva de en verkligt stor betydelse för stadsbefolkningen, och stadsbefolkningen är af sådan betydelse för vårt land, att hvad som är gagneligt och helsobringande och nyttigt för densamma också är helsobringande ur nationel synpunkt.

Den förening, som det nu är fråga om och hvilken verkar för kroppsöfningar, nemligen »Sveriges centralförening för idrottens främjande», har efter bästa förmåga sökt understödja idrotts- och kroppsöfningsföreningar, som bildats på olika håll i vårt land, i synnerhet i städerna, och den har äfven på mångahanda andra sätt verkat gagneligt. Den har icke andra inkomster att tillgå än medlemsavgifter, äfvensom hvad en och annan intresserad person är nog frikostig att skänka densamma, och detta kan ju icke räcka långt. Det är helt naturligt, att föreningen behöfver något understöd, någon

*Angående
Sveriges
central-
förening för
idrottens
främjande.
(Forts.)*

Angående
Sveriges
central-
förening för
idrottens
främjande.

(Forts.)

tillgång, hvarpå den kan med full säkerhet stödja sig, så att den har någon basis, något utgångsläge, efter hvilket den kan beräkna sina utgifter. Det är *detta*, som åstundas med det anslag, som här begäres.

Jag har sålunda en mycket liflig känsla af det gagn, som kroppsöfningar medföra såväl för individen som ur rent nationel synpunkt, men hvad som kanske mest manat fram mig i detta ögonblick är den betydelse, som denna sak har ur *försvarets* synpunkt, ty om till armén kommer in en ungdom, som genom kroppsöfningar förut blifvit tränad och utvecklad, är den väsentligen mera mottaglig för den militära utbildningen och de ansträngningar, som man under den militära utbildningen måste ålägga ungdomen. Det arbete, som vår unga befolkning måste underkasta sig under sin tjänstgöring vid armén, medför ett väsentligt annat resultat i det ena fallet mot i det andra. Denna sak har sålunda, förutom det stora värde den har ur rent nationel synpunkt, ett verkligt värde ur försvarets synpunkt.

Jag ville anhålla, att herrarne måtte beakta dessa hänsyn, när herrarne afgifva sina röster för detta anslag. Jag tror, att denna sak är af den betydelse, att den förtjenar att allvarligt öfvervägas, innan man helt enkelt afgifver ett nej till det anslag, som här afses.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Pantzarhielm, Antonsson, Trapp, David Bergström* och friherre *De Geer*.

Herr Larsson i Mörtlösa: Jag skall deremot anhålla, att kammaren behagade bifalla utskottets hemställan. Den siste ärade talarren sade, att dessa idrottsöfningar äro tidsfördrif, och jag tror, att han deri har fullkomligt rätt. De äro ett tidsfördrif och de äro för nöjes skull, men jag anser det ej vara rätt att härtill använda statsmedel. Han sade vidare, att vi genom dessa öfningar främja vårt försvar, men i det afseendet tror jag vi mera främja vårt försvar genom skjutöfningar och gymnastiköfningar.

Han sade också, att dessa öfningar hufvudsakligen äro till fördel för stadsborna. Det blefve väl egentligen äfven styrelsen för den s. k. Idrottsparken här i Stockholm, som skulle komma i åtnjutande af och få fördel af detta anslag. För *landsbygdens* befolkning tror jag icke, att det skulle vara af den ringaste betydelse.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter framställda propositioner på de yrkanden, som under öfverläggningen i ämnet förekommit, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkten 134:o).

Lades till handlingarna.

Punkten 135:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Efter föredragning härupå af statsutskottets utlåtande n:o 68, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t angående reseersättning åt landshöfdingarne i de sex nordligaste länen, lemnades på begäran ordet till

Herr Lindhagen, som yttrade: Under närvarande förhållanden, då kammarens ledamöter mest tänka på att sjelfva få resa, lär jag icke kunna påräkna någon uppmärksamhet åt frågan, om och på hvad sätt landshöfdingarne i de nordligaste länen böra resa, men jag ber i alla fall att få yttra några ord, innan frågan nu faller.

Det är en ganska märklig skilnad mellan motionen och utskottets betänkande uti förevarande afseende. I motionen har jag på ett, som jag föreställer mig, ganska energiskt sätt framställt en del viktiga och rättiga anmärkningar rörande förhållanden, som äro föremål för allmän uppmärksamhet inom de landsdelar, som här äro i fråga. Utskottet deremot har, så att säga, alldeles vikit undan för ämnet, i hvilket utskottet icke tyckes hafva haft tid och sannolikt icke heller lust att närmare fördjupa sig.

Emellertid anser utskottet, att det dock bör yttra någonting om frågan, och därför säger utskottet först, att det anser det icke vara behöfligt, att landshöfdingarne i alla dessa län få dylik reseersättning, och att det är tvifvelaktigt, om det behöfves sådan i fråga om de återstående länen. Men det veta väl utskottets ledamöter lika väl som jag, att det just i alla dessa län särskildt behöfves en personlig ledning och ett personligt ingripande, och då alla de ifrågavarande länen äro vidsträckta och af höga vederbörande temligen utforskade i socialt hänseende, tror jag, som sagdt, att vi borde vara eniga om att ett verkligt behof i af mig angifvet afseende härvidlag förefinnes.

Men så säger utskottet vidare: »Då i allt fall Kongl. Maj:t icke lærer underlåta att, derest någon åtgärd i oförmälda ritning skulle blifva af verkligt behof påkallad, häråt egna sin uppmärksamhet, anser sig utskottet» etc. Ja, men det vet väl utskottets ledamöter lika så väl som jag, att Kongl. Maj:t icke gör.

Sedan flera årtionden tillbaka har det nemligen varit regeringens öfvertygelse, att antingen inga missförhållanden förefinnas i de nordliga provinserna eller att, om dylika der ega rum, de icke kunna rättas eller böra rättas genom ingripande från statsmakterna, utau att de böra få korrigera sig sjelfva, eventuelt genom den syndafloed, som de förr eller senare framkalla. Det är således alldeles tydligt, att man har ingen anledning att antaga, att Kongl. Maj:t skall finna verkligt behof föreligga att ingripa i det förevarande hänseendet.

Emellertid skulle man kunna tänka sig, att utskottets uppfattning är, att det icke har någon betydelse, om denna ersättning beviljas eller ej, så att det icke är värdt att inlåta sig på den saken. Ja, det kan ju möjligen låta tänka sig, att dessa medel blefve temligen onyttigt använda, men jag ber att i detta hänseende få åberopa en af mina meddelare, som är särskildt kunnig i finska skogsförhållanden. Han framhåller, att af den utveckling, som egt rum i Norrland, märker man visserligen äfven ansatser i Finland. Men denna utveckling har icke alls tagit de proportioner i Finland som i Sverige på grund af, som han skrifver i ett bref, »guvernörernas vakenhet». Nu kan det mycket väl hända, att guvernörerna hafva fäst någon uppmärksamhet vid dessa förhållanden, därför att ställningen i Finland är sådan, att folket der i allmänhet måste vara mycket vaket. Men det kan också bero derpå, att guvernörsinstruktionen för Finland innehåller en bestämmelse, som saknas i vår landshöfdinginstruktion. Instruktionen för de finska guvernörerna innehåller nemligen, bland annat, att: »guvernörerna böra årligen genom resor till olika delar af länet söka inhemta kännedom om hvad på alla områden till befrämjande af länets gagn och bästa lända kan». För de resor, som guvernör för sådant ändamål måste företaga, åtnjuter han ersättning, och detta gör, att han får större möjlighet att sätta sig in i förhållandena.

Emellertid vill jag icke påyrka bifall till mitt förslag, ty jag har mycket väl förstått, att min motion icke skulle kunna omedelbart bifallas. Men jag har likväl vunnit så mycket, som jag sjelf rimligen kunnat hoppas. För det första har jag blifvit i tillfälle att uttala några viktiga och rigtiga tankar, som öfverallt hysas af befolkningen, som bor i de landsdelar, hvarom här är fråga. Vidare har utskottet genom att, så att säga, falla till föga inför motionärens framställning indirekt erkänt, att det kanske i sjelfva verket förhåller sig på det sätt, som motionären sagt. Och slutligen hafva landshöfdingarne sjelfva vunnit det, att man icke kan komma fram med orimliga anspråk på dem, att de vid sidan af sin viktiga hvardagsgerning också skola göra några viktiga insatser i det sociala omdaningsarbetet der uppe eller ega några framstående insigter i detta ämne.

Jag kan således förklara mig temligen nöjd med det sätt, hvarpå utskottet behandlat motionen, och jag har därför, herr talman, icke något yrkande att framställa.

Vidare aufördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Vidare föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända statsutskottets utlåtanden:

n:o 69, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående godkännande af uppgjordt förslag i fråga om uppförande vid Upsala hospital för Upsala läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuke;

n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående visst förklarande i fråga om försäljning af fastigheten n:o 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm; och

n:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående uppförande af ny byggnad för Kongl. Maj:ts kansli m. m.

§ 5.

Slutligen föredrogs sammansatta stats- och bankoutskottets memorial n:o 4, angående anvisande af ytterligare medel för fullbordande af riksdags- och riksbankshusen på Helgeandsholmen m. m.

I fråga om utskottets under *momentet a)* gjorda hemställan yttrade:

Herr Höjer: Herr talman, mina herrar! Min mening är icke, när jag nu tager till ordet för några ögonblick, att med afseende på de snart verldsbekanta riksbyggnaderna på Helgeandsholmen upprifva gamla sår eller framkalla minnet af forna strider. Verkligheten der borta på Helgeandsholmen är åtminstone för dem, hvilka hafva något skönhetssinne och någon insigt i bildande konst i allmänhet, så fasansfull, att man icke vill göra verkligheten än värre genom att framkalla för sig sjelf och andra minnet af förflutna obehagligheter.

Jag har begärt ordet för att fritt uttala i kammaren åtskilliga farhågor med afseende på de famösa riksbyggnaderna, som hysas icke blott af mig personligen, utan af åtskilliga andra både inom och utom kammaren. Jag och många andra hafva för det första den farhågan, att de nya lokalerna både i riksdagshuset och i det blifvande riksbankshuset redan från början skola visa sig alldeles otillräckliga för sitt ändamål. Jag minnes, huru under den förra riksdagen, då det sattes till, utom de ständiga utskotten och det vanliga antalet tillfälliga utskott, icke mindre än tre särskilda utskott, jag minnes, huru det då i riksdagskretsar talades om, att, när allt kom till allt, de beräknade lokalerna i det blifvande riksdagshuset blefve för få och att det därför torde blifva nödvändigt att från riksdagshuset förvisa, om jag icke missminner mig, justitieombudsmansexpeditionen, som förut beräknats der skola komma att hafva sitt bo. Vidare påminner jag mig, att jag i höstas, då jag en gång passerade Mynttorget i sällskap med en af Riksdagens höga förtroendemän, meddelade honom de farhågor jag hyste. Han delade dem och sade, att han äfven med afseende på riksbankshuset hade samma farhågor som dem, jag hyste med afseende på riksdagshuset.

Han sade, att man inom riksbankskretsar börjat tvifla på, huruvida lokalerna i bankhuset vore tillräckliga för det ändamål, hvartill de vore afsedda, särskildt sedan riksbanken fått en ny institution, clearing house, som icke fans, när planen för riksbankshuset gjordes upp.

Detta är en fara. Men jag och många andra hysa med afseende å riksbyggnaderna och namneligen med afseende på riksdagshuset en annan farhåga, och det är den, att man skall rent af vandalisera riksdagshuset, redan innan det blir färdigt, detta riksdagshus, som i och för sig är en ganska vacker byggnad, låt vara att det nu tydligt visar sig, hvad förståndigt folk sade från början, att det kommer att lida af eller rent af slås i hjel af det alltför nära grannskapet med det mäktiga hus, vid hvars fot det ligger. Det är nog så, att åtskilliga af er, mina herrar, hafva icke en, utan många gånger passerat öfver Vasabron och då rigtat edra blickar på riksdagshuset, som med sin vestra fasad höjer sig öfver de träställningar, inom hvilka bankhuset skall byggas upp. Det har äfven jag gjort, och jag har funnit, att man i nordvestra hörnet ofvanpå riksdagshuset håller på att föra upp ett alldeles förskräckligt åbåke af trä, som icke jag och mig veterligt ingen annan heller lyckats begripa, hvad det skall vara.

För en tid sedan observerade jag ofvanuppå detta åbåke en kongl. krona. Nu är det hela doldt af ett stängsel, öfver hvilket hänger ett skynke, och jag misstänker högeligen, att bakom detta skynke mörksens gerningar bedrifvas. Nu har jag frågat mig, och många andra ha frågat sig, huruvida det är meningen att äfven ofvanuppå riksdagsbyggnadens sydvestra hörn sätta upp en pendant till detta åbåke. Om så är meningen, förmodar jag, att der äfven skall sättas upp som en prydnad riksäpplet. Placera vi sedan spiran som prydnad på taket till riksdagshuset, hafva vi riktigt symboliserat den andra statsmaktens subordination under den första.

Det är, menar jag, åtskilliga frågor med afseende på riksbyggnaderna, på hvilka jag tycker, att något hvar bland oss kan begära att få ett svar. Vore jag icke en så försynt menniska, som jag i sjelfva verket är, skulle jag rigta en direkt interpellation till min högt ärade vän herr Sixten von Friesen, som naturligtvis är fullkomligt underkunnig om både det ena och det andra, inklusive den estetiska sidan af saken, som jag nyss berörde. Jag skall nu icke direkt interpellera honom. Han får göra huru han vill, svara eller låta bli att svara. Jag har i alla fall velat uttala mina farhågor för att nu på detta sätt få dem förvarade i protokollet. Herr von Friesen kanske tycker, att det är något för mycket oförskämdt att framställa en interpellation så här kl. 1 på natten, men med det stora intresse, som jag hysar för Sveriges hufvudstad och dessa riksbyggen, har jag icke kunnat undgå att härvidlag uttala mina betänkligheter.

Hvad beträffar yrkande, kan det aldrig falla mig in att yrka

bifall till något som helst anslag till dessa riksdags- och riksbanks-
hus. Men om jag yrkade afslag, skulle jag å andra sidan blifva ut-
skrattad af kammaren, och därför, herr talman, gör jag icke något
yrkande alls.

Herr von Friesen: Med afseende å den föregående ärade
talarens estetiska betänkligheter rörande, som han kallade det, ett
»åbåke», som är uppsatt å riksdagshuset, ber jag endast att få upp-
lysa, att det är en försöksmodell, som blifvit uppsatt, och att den
har ändrats många gånger och håller på att ändras ännu, samt att
den krona, om hvilken han talade, nu är borttagen. Hur det slut-
ligen kommer att blifva med detta »åbåke», när vederbörande estetici
enats härvidlag, kan jag verkligen icke upplysa. Detta är emeller-
tid någonting, der ändring fortfarande kan ske. Men hvad deremot
hans farhågor beträffande bristande utrymme i riksdags- och riks-
bankshusen angår, vill jag nämna, att dervidlag ingenting nu kan
åtgöras. Det är dock att märka, att der finnes möjlighet att, *om
så skulle behövas*, öka utrymmet i riksdagshuset. Såsom vi veta,
är det ju meningen, att förutom justitieombudsmannaexpeditionens
lokaler äfven riksgäldskontorets lokaler skola inrymmas i det nya
riksdagshuset. Alltså blifva vi icke rådlösa i första kastet. Skulle
det sedan en gång i framtiden — hvilket vi icke så noga kunna
veta — beslutas, att Riksdagens utskott skola blifva en tre å fyra
gångar så många som nu, så är det ju klart, att riksdagshuset, som
uppförts med hänsyn till nuvarande förhållanden, icke gerna kan
räcka till. Hvad åter det nya riksbankshuset beträffar, har jag åt-
minstone inom riksbanken icke hört talas om annat, än att de nya
lokalerna skola blifva fullt tillräckliga och lemna åtskilligt utrymme
öfver i reserv utan någon på förhand afsedd användning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Momenten b) och c).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Anmälades och godkändes särskilda utskottets n:o 2 förslag till
Riksdagens skrivelse, n:o 59, till Konungen, i anledning af Kongl.
Maj:ts proposition n:o 30 angående uppfostran åt vanartade och i
sedligt afseende försummade barn.

Likaledes anmälades och godkändes lagutskottets förslag till
Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 61, i anledning af väckt motion om meddelande af lag-
bestämmelser beträffande rätt att inför domstolar och andra myndig-
heter företräda bolag och vissa föreningar; och

n:o 62, i anledning af väckt motion om ändring i vissa delar af lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden, nemligen:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 72, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af förbättrade pensionsförmåner för vissa tjänstemän och betjente, hvilka i anledning af statens inköp af vestkustbanan öfvergått i statens jernvägars tjänst;

n:o 73, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af lifräntor för vissa tjänstemän och betjente, hvilka i anledning af statens inköp af bandelen Örebro—Frövi öfvergått i statens jernvägars tjänst;

n:o 74, i anledning af väckta motioner, afseende löneförbättring för betjente vid statens jernvägar;

n:o 75, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande riksstatens tionde hufvudtitel; och

n:o 76, med anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till nya byggnader för armén m. m. äfvensom i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets memorial n:o 36, i anledning af återremiss af det vid utskottets betänkande n:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående en inkomstskatt för år 1903, fogade formulär till uppgift vid skattskyldigs taxering;

bankoutskottets memorial n:o 11, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott;

sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser angående enskilda banker;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 50, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående klyfning och styckning af samt afsöndring från lots-hemman af skattenatur;

n:o 51, i anledning af väckt motion med förslag dels till lag, innefattande särskilda bestämmelser i afseende å vissa bolag, dels till lag angående ändring af vissa paragrafer i lagen om aktiebolag den 28 juni 1895;

n:o 52, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändring af vissa §§ i lagen den 24 maj 1895 angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot;

n:o 53, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående påskyndande af rättsskipningen vid underdomstolarna;

n:o 54, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående lagstiftning i fråga om deposition af värdepapper; och
 n:o 55, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående noggrannare bestämmelser rörande bokföringsskyldighet;

särskilda utskottets n:o 2 utlåtande, n:o 5, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nädiga proposition till Riksdagen med förslag till förordning om fosterbarns vård, dels ock vissa inom Riksdagen i ämnet väckta motioner;

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 37, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående anställande af qvinnor vid yrkesinspektionen; och
 n:o 38, i anledning af Första Kammarens protokollsutdrag, innefattande delgifning af kammarens beslut öfver väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående vilkoren för försäljning genom kringföring af vin och maltdrycker m. m.; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 39, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om ändring af flottningsstadgan för nyttiggörande af affallsvirke och befrämjande af återväxten i de norrländska skogarne.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>K. F. G. Almqvist</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 9 maj,
friherre <i>I. A. von Knorring</i>	under » 10 » ,
herr <i>E. Norman</i>	under 2 dagar fr. o. m. » 9 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 1,17 på natten.

In fidem

Herman Palmgren.